

גליון מס' 2 - שנה 38 - מרץ/אפר' 2021 - תשפ"א

קהילתון

בעבר "היים אקספרס"

בחירות חמישיות???

חגי חירות – פסח ועצמאות
טובים ומהנים

לכול חברינו ודיירינו ולכול אזרחי ישראל

דיוור מושלם
שירותי דיוור מוגן בביתך

אביב מושלם עם פריחה מחודשת

צכש"ל יתיר מתמיד:

"דיוור מושלם" שירותי דיוור מוגן עד הבית!

**אנו שמחים להזמין לשמוע ולהתרשם
(קפה ויחס חם - עלינו!)**

"דיוור מושלם" - הישארו בביתכם הפרטי וקבלו שירותים עד הבית!
תכנית המאפשרת בחירת שירותים איכותיים מסל רחב ומגוון,
בהתאמה אישית, החל מ-200 ש"ח דמי מנוי לחודש.

בין השירותים:

ארוחות טריות מדי יום, כביסה, ניקיון, שירותי רפואת חירום וביטחון, תיקונים, תמיכה, השגחה ועוד

הכל עד פתח הבית

השתתפות בחוגים, בטיולים, בהרצאות, בבריכה ובחדר כושר

הכל בבתי הדיוור המוגן ובמרכז הקהילתי של הארגון (לבעלי "תו ירוק")

התכנית הושקה לפני 8 שנים ע"י פסגות כרמל - דיוור מוגן (ע"ר), בעל רשת בתי דיוור מוגן בחיפה,
ומאז היא זוכה להתעניינות רבה ולהדים חיוביים בקרב הציבור ובאמצעי התקשורת.

הנכם מוזמנים

לקבוע פגישה בה תכירו

את השירות הייחודי

04-8119445

בפנייתכם אלינו אנא ציינו "דיוור מושלם"

פסגות כרמל - דיוור מוגן (ע"ר) - בעל רשת בתי דיוור מוגן בחיפה ובצפון:
"ראשוני הכרמל" (מאפו) | "פסגת אחוזה" | "פסגת-חן" | "רעות" התישבי | "רעות" קרית ביאליק

עמוד 4-6	עסקים בקהילתון
עמוד 7	דברים שרציתי לומר - מיכה לימור
עמוד 8	שתי דעות - רות חשמונאי
עמוד 9	להיות בן 94 - קלמן בר-אילן
עמוד 10-11	מוזיאון היקים עובר לחיפה - מיכה לימור
עמוד 12-13	ביקור ביקבים בפרוזדור ירושלים - אילנה זבירין
עמוד 14-15	התחביב שלי: צילום - עמוס ירקוני
עמוד 16-17	מחמיאונים ודוקרונים - ד"ר דליה לורנץ
עמוד 18-21	גלגול של ניגון - שלומית אלמגור
עמוד 22-23	אנשים חדשים על אדמה עתיקה - רפי סיאנו
עמוד 24-26	המשפטן הראשון של חיפה העברית - אורי בר (בנו)
עמוד 27-28	זיכרונות משכונת אחוזה - רעיה טילינגר
עמוד 29-31	מצ'טות בג'ונגל - מיכה לימור
עמוד 32	השתקפויות - מיכה לימור
עמוד 33	רוקמת את חיינו בימי הקורונה - עמוס ירקוני
עמוד 35-36	ליום האישה – על המשוררת זמירה ארז - חנה לדרמן
עמוד 37-39	בקהילה - בתשבע וייס

קוראינו מוזמנים לשגר מכתבים למערכת, דעות ותגובות ו/או כתבות לקהילתון

חומר למערכת יש לשלוח לכתובת michalimor@bezeqint.net

בקובץ word, צילומים בפורמט jpeg. חומרים יפורסמו לאחר עריכה והגהה.

חומרים ערוכים לא יועברו לאישור הכותבים ולא יוחזרו במידה ויוחלט שלא לפרסמם.

קהילתון

כתב-עת לענייני חברה, תרבות והיסטוריה

מו"ל: ארגון "פסגות כרמל" (ארגון עולי מרכז אירופה, חיפה)

עורך: מיכה לימור michalimor@bezeqint.net

מערכת: איילת טל-ביתן, מיכאל מאיר-ברודניץ, בתשבע וייס, אילנה זבירין, רות חשמונאי, רעיה טילינגר, עמוס ירקוני, רחל הרץ-לזרוביץ, עדנה מרקוביץ, רפי סיאנו, פיה פודושין, יעקב שורר,

עיצוב: כרמל פרינט דף אור | Design Studio

עסקים בקהילתון

התקופה האחרונה הייתה קשה ומורכבת נוכח מגפת הקורונה שסגרה אותנו וצמצמה את עולמינו. כעת, עם החלת החיסונים, כשלישראל מקום של כבוד בשיעור המתחסנים, אנו מקווים לצאת שוב לחירות. חירות הנפש והגוף. הקורונה השפיעה ומשפיעה על כולנו גם בתחום הכלכלי. הנהלת הקהילה יזמה פעילות הקרויה "קהילה בעסקים" שמטרתה להיטיב עם כלל החברים בארגון בכלל ועם חברנו בעלי העסקים בפרט. המיזם החל כמיזם דיגיטלי שהועבר לחברים דרך הדואר האלקטרוני כמידעון קהילה בעסקים כשהוא מציע הנחות לחברי ארגון בעסקים של חברים בארגון. עתה אנו מרחיבים את המיזם, כוללים בו גם עסקים של מי שאינם חברי-ארגון ומעלים אותו לדפוס.

המיזם "קהילה בעסקים"

הנחות לחברי ארגון פסגות כרמל

מיזם למען כלל החברים בארגון ולמען חברי הארגון בעלי עסק

הנכם בעלי עסק? פנו אלינו!

נשמח לסייע בחשיפה ופרסום העסק שלך בקרב החברים.

מציעים לך לפרסם את העסק שלך במידעון "קהילה בעסקים".

החברים והחברות ודיירי בתי ההורים יוכלו להפוך ללקוחות שלך וליהנות מהנחה.

ההנחה תהיה תקופה קצובה של שלושה חודשים. העבר/העבירי אלינו את פרטי העסק והנחה/

הטבה שהנך מציע/ה לחברי הארגון הקהילה. מומלץ לצרף תמונה.

מכירים עסק (לא רשת) שתשמחו שיכנס למיזם? נשמח שתקשרו בינינו!

לפרטים נוספים נא לפנות לבתשבע וייס מנהלת הקהילה,

טלפון: 04-8258989 | דואר אלקטרוני: batsheva@beit-horim.org.il

קהילה בעסקים

הנחות לחברי ארגון פסגות כרמל ודיירים

לקבלת ההנחות יש להציג במעמד הרכישה את ההנחה לעסק, המופיעה בעמודים אלו.

* ההנחות תקפות עד 30.05.2021

לארגון פסגות כרמל אין כל אחריות על הנאמר בפרסום, על איכות השירות והמוצרים.

האחריות עליהם חלה על בעל/ת העסק המפרסם בלבד

הנחה לחברי ארגון פסגות כרמל בתוקף עד 30.05.2021	שם העסק ופרטים
10% הנחה בכל קניה 	גרעיני עפולה-פיצוחי הילה - פיצוחים, תבלינים וממתקים שד' מוריה 29, חיפה. טל: 052-3249260 שעות פתיחה: ימי א-ה: 09.00-20.00 יום ו': 08.00-15.00
10% הנחה בכל קניה 	"טיב וטעים" – אוכל ביתי מוכן רחוב חניטה 24 חיפה. טלפקס חנות: 04-8238069 טיב וטעים חברה בעלת ותק של 35 שנים בטיב ובטעם האוכל. השירות לקהל הוא בנתינה, באהבה ובכבוד לכל המגזרים ובפרט לדור שהביאנו לארצנו וצימח דור חדש למדינתנו. שעות פתיחה: יום ג': 09.00-14.00 ימי ד',ה': 09.00-19.00, יום ו' וערבי חג: 08.00-14.00
10% הנחה בכל קניה 	בוקסבאום –הלבשה תחתונה-החנות של עליזה סגל רחוב נורדאו 7, חיפה. טל: 04-8664772 חלוקים, פיזמות, כותנות לילה, חזיות, תחתונים, קומביניזונים, חגורות בטן, גרבים, לבני נשים וגברים. שעות פתיחה: ימי א,ב,ד,ה: 09.00-15.00, יום ג 09.00-12.30, יום ו: 09.00 - 14.00
10% הנחה בכל קניה 	פרחי רותם - סידורי פרחים, צמחי בית, זרי כלה שד' מוריה 54, חיפה. טלפון להזמנות: 04-8348824 משלוחים לכל רחבי הארץ
10% הנחה ברכישת ספרים ללא כפל מבצעים. לא כולל ספרי לימוד 	יודן ספרים ועוד דברים חורב 16, חיפה. טל: 04-8246033

 10% הנחה מכל עבודה	חשמלאי מוסמך וראשי - אורי לבנדובסקי טלפון: 052-5524112 לתושבי חיפה קריות ונשר. הנדסאי חשמל, בעל רישיון חשמל מוסמך וראשי תחומי עיסוק: חשמל, מערכות אינטרקום, הרכבה ותיקון שירותי הנדימן
 10% הנחה בכל קניה	פלג לבית ולבניין רחוב מוריה 58, חיפה / טלפקס: 04 6060222 צבעים, אביזרי אמבטיה, חומרי ניקוי, אינסטלציה, סוללות, מנורות, נורות, שכפול מפתחות וכל הדברים שצריך לבית.
 25% הנחה מהמחיר באתר האינטרנט	הצעפים של רחל שפירא - חנות אינטרנטית הרכישה בביתה של רחל בחיפה, בתיאום מראש בטלפון: 050-7345398 או במייל: reshapir@gmail.com צעפי משי, צמר ומשי גרסי. כל הצעפים המופיעים באתר האינטרנט מצויים בביתי. הצעיף ארוז באריזה מהודרת. אתר אינטרנט להתרשמות מהצעפים ומחירים: https://www.etsy.com/shop/rachelsilkscarves
 טיפול של 60 דקות, שיאצו ודיקור סיני בעלות 180 ₪ (במקום 250 ₪).	שיאצו - דיקור סיני: המרפאה לרפואה סינית מסורתית - בן ברילר רחוב תל מאנה 30, לא בחיפה, טל: 052-4779358 הקליניקה מתנהלת לפי התו הסגול. המטפל גם לפי התו הירוק. חניה פרטית למטופלים. הקליניקה בקומה הראשונה. הנכם מוזמנים להיכנס לאתר ולצפות בסרטון טיפול השיאצו לכאבי גב תחתון: https://benbriller.com
 20% הנחה לטיפול של 45 דקות בבית הלקוח. עלות : 120 ₪ (במקום 150 ₪).	רפלקסולוגיה – אבחון וטיפול דרך כף הרגל- אילן מילר ביואורגונומי - אבחון וטיפול בעזרת אנרגיות אירידילוגיה - אבחון דרך גלגל העין פרחי באך - אבחון וטיפול בעזרת תמציות אפשרות לטיפול בבית הלקוח, באזור חיפה, הקריות והעמקים . טלפון: 04-9530431 נייד: 052-8793903 www.ilanmi.co.il ilanmi.technion@gmail.com
10% הנחה על כל השירותים שלנו. 	פרינד את פרינד- משרד רואה חשבון בחיפה: תומר פרינד ואילן פרינד שירותי ראיית חשבון מאז 1976- חשבונאות, הנהלת חשבונות ושכר - למגוון רחב של עסקים, החל מעוסקים פטורים/ מורשים, דרך חברות בע"מ ועד לעמותות רשומות. סניף חיפה: שד' מוריה 29, ת.ד. 6653 מיקוד 31065 חיפה טל 04-8380011 : שלוחה 1 / פקס: 04-8381262 דוא"ל: freund.tomer@gmail.com

דברים שרציתי לומר

מיכה לימור

התלבטות פילוסופית בימי מו"מ קואליציוני

השנה ימלאו לי 83 שנים. לא גיל מיוחד, מצקצק, מרטיט. בין פה לשם. ובכל זאת רוחי מתלבטת, סוערת ותוהה, לאן נושבות רוחות ההווה ומה צופן העתיד. אולי בגלל סערת הרוחות הלאומית, המרחבית, העולמית. ואני תמה: האם ומתי אתבלה כמצוות הגיל? (כמובן אך איך ומתי?) כלום יחלו גם ילדי להזקין? (כמובן, אך קשה לדמיין...) האם ימשיכו נכדתי ונכדי לבסס את מעמדם במולדת שאני וחבריי מנחילים להם? (לואי...) ומה דמות וחזות תהא לאותה

ארץ שאותה אנו כה אוהבים? כלום ימשיכו ממשיכינו לנצור את הערכים עליהם גדלנו אנחנו? האם תסחף רוח חדשה את דפוסי החיים וההתנהגות בישראל, בעולם המערבי, ביקום? האם תגבר יד השמרנות עד משיחיות על הרציונליות והחמלה? דומה שהכול מתערסל ומתערבל. "הכול זורם" (Panta rhei) פסק הרקליטוס היווני, בן אפסוס (כ-500 לפנה"ס) מאבות הפילוסופיה האירופית: "העולם משתנה כל הזמן, נע כל הזמן, שינוי מתמיד הוא חלק ממהותו, אינך יכול להיכנס לאותו נהר פעמיים, כלומר אולי אותו נהר אבל המים שונים ומתחדשים, ברגע שנכנסת לנהר (לעולם, לחיים) כבר המים זרמו ונשטפו ובאו מים חדשים, אחרים". אני אוהב את המטאפורה "נהר החיים" ומתלבט בימים אלה יותר מתמיד מה טעם ומראה יהיו למים החדשים המחכים את עורי בזרימתם. איך אמרה אותה תימנייה ישישה במושב בו גרתי בעבר: נולדת, נפל עליך תיק כבד!!

הדמוקרטיה כמשל. בפינות שונות של הגות מדינית בעולם המערבי יש המתנבאים על קץ הדמוקרטיה. התסמינים מופיעים בכול פינה – פנדמיה של שקרים, לגיטימציה לתרבות השקר, מידע חדשותי מדומיין (פייק ניוז), השלמה ציבורית עם ניצול השררה לרדיפת בצע ועושר, כרסום בסולידריות חברתית, זניחת קבוצות מוחלשות בחברה. וכל אלה מרופדים בהרס סביבתי, בקרחוני קוטב נמסים ובאקלים משוגע. אנשי מדע המדינה וסוציולוגים מצביעים על מודלים משתנים וחדשים של ממשל אוטוריטרי במדינות דמוקרטיות. מנהיגים נרקסיסטיים בעלי כריזמה בימתית כובשים את לב הפופולו הבוחר ודוחקים את רגלי המועמדים המוסריים, הצנועים, שחוכמתם המנהיגותית ככבוד בת מלך פנימה. הדמוקרטיה המודרנית מיצתה את עצמה – טוענים אותם מדעני מדינה וסוציולוגים – היא מאפשרת כיום צמיחתן של ממשלות שאינן מיומנות בניהוג העם והמדינה.

ומה האלטרנטיבה? האם תשגשג חברה מודרנית בלא חופש מחשבה וביטוי? בלא בחירה חופשית ואמת יצוקה כערך עליון? ספק גדול. אם כי גם במדינות הדיקטטורה והטירניות פורח המדע. ומה יהא על המתח האוניברסלי והנמשך בין דת ומדינה? האם תשגשג החברה המודרנית בהנהגת הרב/הכומר/האימאם? האם תגבר המשיחיות על הרציונליות? ספק רב.

וכך אני נקרע בימים אלה בין האפשרויות המתלבנות לנגד עינינו, יודע בוודאות ששינויים טקטוניים בפתח שכן הכול זורם וההיסטוריה לעולם אינה חוזרת, וחושש מתסיסות קטטוניות. אני תוהה ומצפה. גיל שכזה.

דעות ותגובות

שתי דעות גליה נגד עמוס

בהנחה שכול מה שמגלה גליה על אביה עמוס נכון, אני מאוד מתלבטת איך להתייחס לסיפורה. האם למחוק את עמוס עוז ואת כול יצירתו ופועלו הנפלאים מזיכרוני? או להפריד את אבהותו ואישיותו מעמוס היוצר ומפרסומו? אם נפסול את עמוס עוז ונחרים את כול מה שאמר, שכתב ושלימד, אולי גליה תתרפא ותזכה למתיקות הנקמה. אבל, אם כך ייעשה לעיזבונו, שכרה יהיה הפסדנו.

אילו שפטנו את כול היוצרים, קומפוזיטורים, שחקנים, במאים וגיבורים על פי טוהר אישיותם, היה עלינו לזרוק את תרומותיהם של רבים מהם לפח. האם זאת הדרך?

האם נוותר על יצירות מוצרט? (גם יצירות וגנר לא נמחקו) ומה בעניין האדרת דמויותיהם של המלכים דוד ושלמה – נפסול את שיר השירים ואת תהילים למשל? חכמינו ז"ל אמרו: "כול הגדול מחברו, יצרו גדול ממנו" כלומר שיצירה ויצר הולכים יחדיו ולא כל הגדולים הם קדושים וצדיקים גמורים. כן, אני מזועזעת מזיכרונותיה של גליה וגם משתיקת משפחת עוז.

עמוס עוז

גליה עוז

כתיבה כתחביב

יצאתי לפנסיה והיה לי זמן לפתח תחביבים. במסגרת עבודתי, כתבתי שנים רבות רק בענייני העבודה שלי לכן, חשבתי לנסות לכתוב 'סתם'. בהודעה של העמותה אישה לאשה* מנובמבר 1999 נכתב: "הזדמנות למפגש וכתיבה, המיועדת לנשים בקדמת החיים, שיש להן מה לספר. אין צורך בניסיון מוקדם ובכישרון כתיבה מוכח – נתפלא לגלות שכולנו מוכשרות". על אף שתמיד חשבתי שלקרא ולכתוב זה רק עניין לאינטלקטואלים ולמלומדים ועם החששות שהיו לי כי חשבתי שאתבייש ושאהיה חסרת יצירתיות, הצטרפתי

למפגש שהיה למעשה סדנה לכתיבה יוצרת. תוך שבוע כבר ישבתי בחדר הצהוב שבבית 'אישה לאישה', ומאז אני כותבת וגם קוראת ביתר הבנה ועניין. מאוד הגיוני שכפי שלכול אחד יש מה להגיד בשפתו בהרבה נושאים, כך הוא יכול גם לכתוב את שהוא חושב וחש. אמנם, לא כול מי שכותב, יהיה סופר כמו שלא כול מי שמדבר יהיה מרצה באוניברסיטה. יש מעט מצטיינים, מנהלים, ראשי קבוצות וכד' ובכול זאת כולנו פעילים. בקיצור, אני ממליצה להעז ולהתנסות.

רות חשמונאי

להיות בן 94

היום במבט לאחור, אחרי 94 שנות חיים, נראה לי שזה הרבה ומעט, כפי ששמעון פרס אמר פעם "כן ולא". עד גיל זה חוויתי גן ילדים בחו"ל, עליה ארצה לפלשתינה בילדותי, חוויות מתנועת הנוער "המחנות העולים", חברי ילדות, אכזבות ושמחות. בהמשך עברתי תקופות שונות בחיי כמו עבודה בחברת החשמל, התנדבות לבריגדה היהודית בצבא הבריטי, כמו כן השתתפתי במלחמת השחרור ב-1948, מלחמת סיני -"מלחמת קדש 1956" מלחמת ההתשה, מלחמת ששת הימים 1967 ומלחמת יום הכיפורים 1973.

לעיתים אני מרגיש ממרום גילי כמי שנמצא על מגדל גבוה המרקיע שחקים, שאין סוף בו מדרגות ותחנות. אני מנסה להיזכר, כמעט ללא הצלחה, בהרבה תחנות בחיי, בדברים שקרו, באנשים ובילדים שהיו חלק מחיי וחושב שהחוויות שחוויתי ושזכרתי משולות למים הרבים שבים, אך הדברים ששכחתי משולים לאוקיינוסים הרבים. המקום הגבוה שבו אני עומד, מצד אחד מפחיד, אך מאידך אפשר להתנחם שאי אפשר ליפול משם אלא רק להיעלם, לאי שם, "כדרך כל בשר". החיים הם כמו טיסה לכיוון אחד, בדרך קצרה או ארוכה, בדרך אל חזור. כל יום הוא יום חדש שאינו דומה לקודמיו ואני שואף לחיות ולחוות עוד ועוד, ללא הפסק. החיים מורכבים בלי יחס לאורכם, מטוב ועד רע ומתחלקים בעיני לשישה שלבים: תינוקות, ילדות, נערות, בחרות, אישות וזקנה.

בכל פרק חיים, אתה מישהו אחר והגבולות לא תמיד ברורים. כל פרק הוא עולם ומלואו והזיכרון הוא הדבק המחבר בין השלבים השונים. לא כל אדם מתחיל לזכור מאותו גיל. לי יש זיכרונות מגיל 4 או 3. פחדתי מאד כאשר התעוררתי בבוקר עם חשיכה וראיתי דמויות כמפלצות שהשתנו כל הזמן, עם כניסת קרני האור הראשונים לחדר. פחדתי מאד בילדותי, מהאווזים שטיילו בחצר הבית שלנו שאותה חציתי בעודי ילד קטן. אבא הביא לי מקל קטן שנתן בידי ואמר "כעת אינך חייב לפחד יותר כי האווזים יפחדו ממך".

בחיי של האדם הוא יוצר בכל שלב אדם חדש, עם תפיסת חיים בוגרת יותר. ככל שפער הגילים גדול יותר הזקנים נראים לצעירים כאילו הם מגזע אחר. תהיתי פעם מדוע המשפט הנפוץ בין הצעירים לגבי הזקנים הוא: "מה הם מבינים?" והגעתי למסקנה שה"נעורים" אצל הזקנים מתו ונולדו מחדש כמה פעמים במהלך חייהם, כילדים, כנערים וכבוגרים. אלמלא כך, מדוע הזקנים נעלבים מיחס הצעירים אליהם?

תוצאה מכאיבה אחרת של ההזדקנות היא שמערכות שונות בגופי אינן פועלות יותר כראוי כגון השמיעה, הראיה ואחרות כפי שפעלו בעבר, דבר שגורם לתסכול ואכזבה ומביא מחשבות נוגות ועצובות. אני שמח בחלקי על שאני מסוגל עדיין להשתמש במחשב ולהתכתב עם אנשים ולמשוך ממנו אינפורמציה ולהרחיב את ידיעותי, להשלים את השכלתי בתחומים שונים ובכאלה שלא עסקתי מעולם. אני משחק ברידג' במחשב דבר שממלא את זמני הפנוי ולפני מחלת הקורונה

גם השתלמתי בצרפתית בקורס שהתקיים בקונסוליה בחיפה ומקווה שאוכל להמשיך בו מאוחר יותר. לעתים אני תוהה כיצד זה הגעתי לגילי הגבוה בעוד ששני הורי נפטרו בגיל צעיר בהרבה מזה. האם זה בתזונה נכונה יותר או אורח חיים בריא יותר?

באי האיטלקי סרדיניה שבים התיכון נערכים מחקרים כיצד אזרחיה הגיעו לגילים הבוגרים ביותר בעולם, ורבים רבים מהם עברו את גיל המאה. אני מנסה לגלות מחשבות נכונות לחיים טובים יותר ולהשלים את עצמי לעת הזאת בזמן שנותר לי.

קלמן בר-אילן

משולחן המערכת

מוזיאון היקים עובר לחיפה

מיכה לימור

בימים אלה נסגר ונאטם אחד המוזיאונים החשובים שפיארו את מרחב התרבות של התעשיין הנודע, מבכירי העדה היקית בארץ, סטף וורטהיימר, במרכז התעשייתי שלו בתפן שבגליל העליון. מדובר במוזיאון "שלנו" כלומר המוזיאון להנצחת מורשת יוצאי התרבות הגרמנית, או בעברית פשוטה – מוזיאון היקים.

משפחת וורטהיימר מכרה כזכור את תעשיותיה בסכום של כארבעה מיליארד וחצי דולר לאיש העסקים האמריקני וורן באפט. לפני כשנתיים החליטה המשפחה על סגירתם ופינויים של מוסדות התרבות שטופחו על ידי סטף בתפן, בהם המוזיאון הנודע לכלי רכב, הגלריה לציור ופיסול וכאמור גם מוזיאון היקים. המוזיאון שהחל כאוסף צנוע של מורשת יקית נהריינית,

מרחב מוזיאלי במוזיאון בתפן

בביתו של ישראל שילוני המנוח בנהריה, אומץ על ידי סטף בשיתוף עם ארגון צאצאי היקים והועבר לפני 30 שנה למרכז התעשייתי שלו בתפן (ליד כפר ורדים ומעלות). הוא מינה את אוצרת המוזיאונים והתערוכות רותי אופק למנהלת המרחב התרבותי-אמנותי ובניהולה היה מוזיאון היקים לאחד המוזיאונים הישראליים והבינלאומיים הנחשבים והמוערכים. הוא הפך למקור מחקר ותצוגתי מוסמך ומדעי לתולדות יוצאי גרמניה, אוסטריה, צ'כיה ושווייץ בישראל. את המוזיאון פקדו כמאה אלף מבקרים בשנה, מהארץ ומחו"ל. שותף מסור להחזקתו, הרצתו והעשרתו היה כאמור ארגון יוצאי/עולי מרכז-אירופה שקיים שם פעילויות וסדנאות במשך השנה כולה. עם החלטתה של משפחת וורטהיימר לצאת מתפן החל ה"ארגון" בחיפוש בהול למציאת מיקום חדש ומימון להחזקתו והרצתו בעתיד.

בימים אלה וחרף קשיי החיפוש והגיוס בתקופת הקורונה נמצא פתרון: אוניברסיטת חיפה ומוזיאון הכט שבתחומה הסכימו לקלוט את מוזיאון היקים ולהשתמש בו כמקור מחקר ותצוגה לעולם.

בימים אלה הוחל באריזת האוספים, המוצגים, הצריף הראשון של נהריה, חדרו ורהיטיו של הצייר הנודע הרמן שטרוק לקראת פינויים מתפן. תהליך גיוס המימון להעברתו של המוזיאון והפעלתו למשך עשר שנים לפחות, עדיין בעיצומו. ממשלת גרמניה באמצעות שגרירותה בתל-אביב החליטה לסייע במימון תהליך ההעברה וכך גם קרן הכט. אולם חסרים עדיין כמה מיליונים טובים להשלמת הסכום הנדרש. בינתיים

כרזות שעוצבו ע"י גרפיקאים שעלו מגרמניה

מקיימת וועדת ההיגוי של הארגון ואוניברסיטת חיפה דין ודברים עם אצטדיון סמי עופר השייך לעיריית חיפה, למען אכסונם המקצועי והבטוח של המוצגים והארכיון העשיר של המוזיאון באחד מהמרחבים הסגורים של האצטדיון למשך כשנתיים. זה הזמן הנדרש עד שיוכשר המרחב המוזיאלי המתאים במוזיאון הכט. אולם הידיעה שבהסכמת נשיא האוניברסיטה רון

רובין, הנהלתה, המרכז ללימודי גרמניה ואירופה באוניברסיטה וקרן הכט, נמצא בית למוזיאון היקים הוותיק שחררה מכולנו אנחת רווחה. הארגון המייצג את מורשת רבבות עולי שנות השלושים מארצות התרבות הגרמנית ואת צאצאיהם היום חש כי לא אלמן ישראל. ארגון יוצאי/עולי מרכז-אירופה (שבזיקה הדוקה עמם נמצא ארגון "פסגות כרמל") יעתיק אפוא בעתיד את לב פעילויותיו לחיפה שהייתה אחת מבירות היקים של ישראל בשנות קום המדינה.

שימור הצריף הראשון של העולים מגרמניה בנהריה

סטף וורטהיימר

שיחזור "קפה קלאץ" משנות ה-30 בנהריה

רותי אופק - אוצרת המוזיאון בתפן

ביקור ביקבים בפרוזדור ירושלים

אילנה זבירין

בימים אלו אנחנו מנסים להיות יצירתיים. בין הסגרים נסענו לכיוון אזור הכרמים בואכה ירושלים. הצטיידנו במסכות, בתרמוס ובצידינית מזון והיום היה חם לעונה. הנוף נפלא. כשנוסעים לכיוון הדרכים שהיו פעם לירושלים, בית שמש, עמק האלה, צומת אשתאול, דרכים צדדיות, כרמים, שדות, פרחי האביב, יישובים קטנים - הכל נראה אחרת. מחמם את הלב ומסיח את הדעת מכל מה שקורה בחיינו. נסענו בינות לנופים שקטים. פרדסים, יקבים, שדות, מנזרים.

היום צריך לתאם כל ביקור ואכן, ישבנו לפני הטיול מול מסך ה"גוגל" הכל יכול, הורדנו רשימת יקבים והתחלנו לקבוע תורים לביקור. לא אפרט את שמות היקבים מאחר ומדור זה אינו פרסומי... בחלק מהיקבים יש סיורים, חלקם בתשלום, ובחלקם אפשר לקבל טעימות של 3 מיני יין בליווי מגש גבינות ולחם - בתשלום. בזכרוננו צרובים הביקורים באזורי היין באיטליה וצרפת והייתי ספקנית למדי, אבל השמיים סגורים ואנחנו סגורים בבית חלק מהזמן, כצו השעה, ולכן זו ההזדמנות להכיר שוב את ארצנו.

ובכן - הסיור ביקב הראשון לא התקיים מחמת הקורונה, אבל קיבלנו מגש נחמד של גבינות (לא מהסוגים היקרים) ו-3 טעימות יין. זה היה די באמצע הבוקר. היין היה מעולה! מייד קנינו 3 בקבוקים. ראשי סחרחר ואני כבר לא רציתי לנהוג. ביקב השני קיבלנו אמנם טעימות בחינם, ללא סיור, אבל עם הסברים, והיין היה הרבה פחות טוב מקודמו, למרות השם המתהדר "יקב בוטיק". אבל - לרשות המבקרים עמד מתחם יפה של שולחנות פיקניק

והנוף לעמק האלה היה מקסים. זה הוריד מעט את מפלס היין בדמי ויכולנו להמשיך. ושב ליקב שלישי, שוב יקב בוטיק, מעולה, אפשר לדגום, תמורת תשלום, והפעם רק בן זוגי טועם. מטען המכונית מקבל לקרבו עוד 2 בקבוקים!!

הזמנו מראש לינה וארוחת בוקר במלון צנוע בדרך לירושלים. הופתענו ממש לטובה. המחיר, כיאות לימים אלו, נמוך במיוחד. ארוחת הבוקר הוגשה כמנות במכלי פלסטיק אישיים והייתה הפרדת רווח גדולה בין האורחים בחדר האוכל. קיבלנו אפילו תלושים לביקור בברכת השחייה של היישוב, פינוק והפתעה של ממש בימים אלו. בברכה היו המון אנשים. המלון היה מלא. מסתבר שאנו, הישראלים מאוד ספונטניים ומנצלים כל רגע בין הטיפות ובין הסגרים.

למחרת היום, כיוון שהיקב בישוב נפתח רק באמצע הבוקר ואנחנו משכימי קום, הזמנתי, שוב מראש, באתר האינטרנט של האתר, עין חמד, "אקווה בלה", שתי כניסות, לשעה מדויקת. ושוב - בדקו, היו מרווחים בין כניסות של אנשים, האתר היה מסודר למבקרים והיו הרבה משפחות עם ילדים. ומה יש

לאנשים לעשות כשפותחים מעט את הסגר אבל אין עדיין לימודים, וההורים, לדאבוננו בחל"ת? לא הייתי במקום זה שנים רבות, וגם כאן הופתעתי לטובה. המעיינות והברכות שמורים, יש שבילי הליכה מסודרים, שולחנות פיקניק, שרותים נקיים. מה צריך עוד? כרטיס כניסה לאזרח ותיק, זה כמעט בחינם!

לא שכחנו את מטרת נסיעתנו וחזרנו ליישוב שבו לנו, על מנת לבקר יקב, די גדול, יחסית

לארצנו. הפעם היה ביקור מודרך. הסברים על הייצור, סוגי היינות, התסיסה וכדומה. אני מניחה שרובנו כבר היינו בסיור כזה ולא אלאה אתכם. התרשמנו ממרתף יין גדול ומודרני. נוספו כמה בקבוקים למטען. טוב שהמכונית לא נעשית שיכורה.... היינו בעוד יקב, שוב ידוע, וכמו שאומרים, לא תמיד שם טוב מעיד על יין טוב. בכל אופן, על טעם ועל ריח אין להתווכח, וגם יין זה ענין לטעם אישי. הסיורים די יקרים לטעמנו, כדאי יותר לדעתנו להשקיע ביין טוב. ואכן חודשים לאחר מכן חגגנו ביין טוב, להרים את המורל. הערה נוספת: אחד מהיקבים שייך למשפחה ערבית, לא ידעתי שערבים עוסקים בתעשיית היין.

ביקרנו כמובן במנזר לטרון. גם שם לא נתנו לנו להכנס לבקר במנזר אבל היתה חנות גדולה ויפה, כמו בכל היקבים. גם שם "גיהצנו" את כרטיס האשראי.... בין היקבים היתה לנו עוד הפתעה. בחצר של יקב אחד היה אטליה, או בית מלאכה לנגרות מסורתית בשם "ידנות" וקיבלנו גם שם מעט הסבר. יש גם קורס לבניית גיטרות הנמשך על פני שנה תמימה. לא יאומן אבל באנו ביום של הקורס והיו משתתפים. תחביבים שיש לאנשים....

התחביב

התחביב שלי: צילום

עמוס ירקוני

בשנת 1839 הוכרז רשמית על המצאת המצלמה. זאת, לאחר שחוקרים וממציאים במקומות שונים בעולם, עבדו במקביל על ה"קמרה אובסקורה" - קופסה אטומה וחריר בחזיתה (שבהמשך היה לעדשה). קודם לכן כבר היה ידוע שקרני האור מעצם תלת-מימדי, בעוברם דרך החריר בלשכה האפלה, יוצרות תמונה דו-ממדית על הדופן האחורית של הלשכה. מאמצי החוקרים היו מכוונים לשימורה של התמונה, וכשנפתרה בעיה זו, זכינו במצלמה (CAMERA). בעקרון, הצילום נוצר ומושפע מכמות האור המגיעה מהפריט המצולם לסרט הצילום (ובהמשך, לחיישן האלקטרוני), ונקבע ע"י קוטר החריר והעדשה, ומשך החשיפה.

החוויה וההיסטוריה שלי עם המצלמה כמובן קצרה יותר. היא מתחילה לאחר הבר-מצווה, ב"פוטו מרדכי" ברחוב הרצל, שם קיבלתי במתנה את מצלמת הבוקס "צייס-איקון 6X9". מאז מלווה אותי המצלמה בגלגוליה השונים, כולל המעבר לצילום הדיגיטלי. לפני-כן, כילד, אני זוכר את המצלמות עם ה"פלטות" שקדמו ל"פילים", ואת צלמי הרחוב עם המצלמות הגדולות, כולל ה"גרמושקה" והחצובה, שהיו מצלמים ברחובות העיר התחתית, או בסטודיו ("צלמוניה"). צר לי, אבל אני לא זוכר איך השכיבו אותי ורבים-רבים אחרים, ערומים על הבטן, וכנראה הרימו קצת את ה"טוסיק", והצלם שהתעטף בבד השחור שנמתח מהמצלמה אל מעל לראשו, ובידו ה"פלש". כנראה שההבזק שלו היה ההלם הראשון שחווייתי... למי מאתנו שאין צילום כזה, ש-י-קום! תמונות כאלה ואחרות, נכללו בשנות'ובות, בשילוב צילומי "זורעים", "קוצרים", "מחוללות" ו"אנשי-מגן".

הצילום היה תהליך לא פשוט: לסדר את החבר'ה לפי הגובה עד שאחרון המצטלמים הפסיק לצעוק "היי", אתה מסתיר אותי". אחרי הצילום צריך היה לקדם את הפילים לצילום הבא כדי לא לצלם על הקודם. אחר-כך היה צריך "לגמור את הפילים", להוציא אותו בחושך מהמצלמה, ללכת ל"צלם" שהיה מפיק בחדר חשוך את התשליל (נגטיב), והופך אותו לצילום מט או מבריק, עם שוליים משוננות, ישרות, או ללא-שוליים. את התמונות היה צריך למספר, להציגן למצולמים, ולרשום את כמות ההזמנה של כל תמונה. אז ללכת שוב לצלם שהיה מפתח כמות של כל תמונה לפי ההזמנה, ולחלקן בהתאם (וגם לספוג הערות כמו: "למה לא צילמת גם אותי!").

התהליך היה יקר וממושך, לא כמו היום שכל פספוס מצלם את עצמו (סלפי), או את הסבתא שלו, ומציג בו-במקום את התמונה למצלום. אפילו הפעוטות בגנון מצולמים כיום כדי לאתר את המטפלות המתעללות בחסרי הישע. כן, המצלמה השתפרה לאין-ערוך, ומטפלות, כמובן חלקן, כנראה נסוגו-פלאים (ואולי זה מייצג את התקדמות הטכנולוגיה מול ירידת ערך האדם?!).

מצילום החבר'ה עברנו לצילום נופים במסעות, באירועים חברתיים, משפחתיים ולאומיים, שבחלקם היו להיסטוריים. עם הזמן ולמרות הקושי, למדנו להשתמש בשכלולים הרבים במצלמה ובמחשב שכנראה אין להם סוף. אם פעם ההישג היה להגיע לתמונה המעתיקה ככל האפשר בדיוקנות את האובייקט המצלום, כיום מנוצלות חלק מהטכנולוגיות לעיוות המציאות ע"י צירוף צילומים, "השתלה" של אברים למצלמים אחרים, וגם כמובן ליצירת תמונות אומנותיות.

אכן, מרצון להעתיק בדיוקנות את הטבע, עברנו בסיוע המצלמה, המחשב והתוכנה, לעיוות המציאות, אך גם למגוון אומנותי בצילום, ואין מוזיאון לאומנות שאינו מציג כיום תערוכות-צילום. חוויה בתחום זה הייתה לי כיו"ר וועדת ההיגוי של פסטיבל הסרטים הבינלאומי. באחד הפסטיבלים אירחתי את טורמן פ.ניילור ואשתו, מבוסטון. בשיחותיי אתו הסתבר לי שפרט להמצאותיו הטכנולוגיות שמהן התעשר, הוא חובב צילום ועוד יותר מכך, מצלמות, ויש לו מוזיאון לצילום. לימים ביקרתי באוסף שלו בבוסטון (THE NAYLOR COLLECTION THE COMPLETE HISTORY OF PHOTOGRAPHY) ומאוד התרשמתי מהצילומים הראשונים שצולמו במצלמות הראשונות, וממגוון המצלמות לסוגיהן (כולל מצלמות ריגול), אביזרי העזר וצילומים מפורסמים והיסטוריים. הוא סיפר לי שהוא מעוניין למכור את האוסף ואני נדלקתי לאפשרות של העברתו לחיפה או לפחות לארץ. הפגשתי את ניילור עם מנהל המוזיאון למדע בחיפה ועם ראש העיר, והתקשרתי עם גורמים נוספים בארץ, אבל הדבר לא הסתייע. הצטערתי מאוד, אבל התנחמתי בכך שזוג הניילורים תרמו פרס שנתי לצילום שמחולק בכל פסטיבל בחיפה לסרט המצטיין בצילום.

הקולאז' של עמוס ירקוני

ובנימה אישית-נוסטלגית;- לעתים מזומנת לנו נימה עצובה וכואבת כשאנו צופים בצילומים מהעבר, מהם עולות דמויות קרובות שכבר אינן אתנו, כאלה שהשתנו ללא הכר, נופים שנעלמו, חוויות ואירועים שמזילים דמעה ומלווים אותנו לתמיד. "קפסולה" מן העבר. דקה שמצלקת. נכס שהיה אישי והופך לעתים לנחלת הכלל ואף למיתוס.

*ואסיים, בשעשוע שלי בתחום הצילום - בניית פוטומונטאז'ים מצילומים מה"אלבומים", מה"זיכרון" ומה"ענן". אחד מהם, הנושא את הכותרת "עיגולים", להנאתכם.

מחמיאונים ודוקרונים

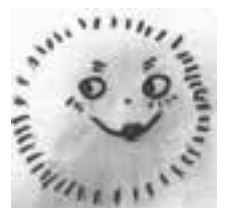
(בהשראת שיטת TRANSACTIONAL ANALYSIS)

ד"ר דליה לורנץ

יחידת "תשומת לב" היא כל פעולה או מעשה של האדם שמשמעם הכרה בנוכחות זולתו, והיא חלק ממערכת התקשורת הבין-אישית. לכל אדם יש צורך קיומי להכרה בו. הוא זקוק לסיפוק הצורך בתשומת לב, במגע גופני, רגשי וחברתי. היזקקות להתייחסות כלשהי היא כאוויר לנשימה, ובלעדיה האדם קמל ונובל. העונש הכבד ביותר בחברה האנושית הוא חרם שמשמעו התעלמות מוחלטת מעצם קיומו של האדם.

מובן שאנו כמהים לתשומת לב חיובית, ואם נרגיש, גם בלי דעת, שאיננו זוכים בה – ננקוט כל דרך אפשרית להשגתה. שדה הסחטנות הרגשית מגוון ביותר ומתאפיין ביצירתיות רבה: אפשר להרגיז, לצרוח, לבכות, לטרוק דלת, לשתוק שתיקה רועמת, לעצבן ועוד ועוד. התגובה מובטחת – אין ספק בכך! תגובה שלילית על כל ספיחיה... מוטב לקבל תשומת לב כלשהי מאשר להיות "כלום". פעמים רבות אנו חשים נפגעים במערכות היחסים הבין-אישיים שלנו ובכלל זה בקשרינו עם הקרובים לנו ביותר. איננו מודעים כלל לסיבה האמיתית של המריבות החוזרות ונשנות ומשאירות משקעים שליליים בליבם של שני הצדדים: אין מנצח בהם – שניהם מפסידים, גם הפוגע וגם הנפגע. כדאי שניתן דעתנו על כך ונבין יותר את דרכי התקשורת הבין-אישית ואולי נרצה לשנות משהו בהתנהגותנו.

"מחמיאון" הוא יחידת תשומת לב חיובית מלשון מִחְמָאָה חמימה ונעימה כלטיפת נוצה או מגע כדור צמר רך ונעים; כגון מילה טובה, חיוך, ברכת שלום או כל מחווה המאשרת את קיומו של הזולת.

"דוקרון" גם הוא יחידת תשומת לב, אך שלילית – מלשון דֹקֵר וקר ורע. זו דקירה מכאיבה באמצעות חוד הנוצה או מגעו של כדור סיכות פוצע – כגון לעג, עלבון והתנכרות.

שני סוגי תשומת הלב יכולים להיות מותנים (בדברי או במעשי) – או לא מותנים (עומדים בפני עצמם ונוגעים לעצם היותי). תשומת לב מותנית מסייעת לנו בחיי היום-יום ללמוד ולהבין, אולם עליה להיות עניינית ומאוזנת. תשומת הלב הבלתי מותנית מעצימה ומחזקת את הדימוי העצמי החיובי בלא להתנותו בדבר. נדגים זאת באמצעות הטבלה:

לטיפה/מכה (STROKE)

דוקרון מחמיאון

מחמיאון	דוקרון
"עשית עבודה טובה"	"שוב לא שמת את הדברים במקום"
"אני אוהב אותך"	"אין לך תקנה"

מותנה

בלתי מותנה

יש לציין כי גם במסגרת הדיאלוג הפנימי המתקיים בנו עצמנו מתבצעת הערכה עצמית. יש שהיא חיובית, ויש שהיא שלילית ("אני לא שווה") ומערערת את הביטחון העצמי שלנו. המחמיאונים משרים על האדם הרגשה טובה ומקנים לו ביטחון לגבי יכולתו השכלית ("כתבת מאמר מעניין"), הרגשית ("רגשת אותי בפרחים שהבאת לי") והחברתית ("השיחה אתך עזרה לי מאוד"). העונג המרבי שמור למחמיאונים הבלתי מותנים הניתנים ללא הסתייגות – "אוהב/ת אותך כפי שאת/ה". הדוקרונים שמהותם היא הכללה לגבי עצם טיבנו פוגעים בתחושת ה"בסדר" הבסיסית שלנו. אין כמו כאב הזלזול, ההשפלה, הלעג ומציאת פגמים בהתנהגותנו כדי להעציב אותנו ולפגוע בנו. מאחר שאי אפשר לחיות ללא תשומת לב כלשהי ואנו זקוקים לה, כאמור, כאוויר לנשימה, נעשה הכול – במודע או שלא במודע – כדי לזכות בה. אם נרגיש שאיננו מקבלים מחמיאונים די הצורך, נסחט מן הסביבה דוקרונים – נרגיז, נעצבן, נציק. מוטב לקבל התייחסות כלשהי מאשר לא כלום.

"כלכלת תשומת הלב" מתחילה בילדות ובאופן ההתייחסות של ההורים אל ילדם. למשל, בתרבות השמרנית (והיקית בכלל זה) חונכו הילדים באמצעות צווים ופקודות שמטרתם הקניית דרכי התנהגות ראויות, ותכופות ללא איזון בין דוקרונים למחמיאונים – בייחוד תוך הימנעות ממתן מחמיאונים בלתי מותנים, שמא יהפכו להרגל רע, לפינוק יתר, ובכך יגרמו לפגיעה בסדר הטוב.

הפסיכולוג קלוד שטיינר סיווג את חמשת ה"חוקים הנכונים" של תרבות זו, המשפיעים עלינו עד היום:

* אל תיתן מחמיאונים (צריך לחסוך, אין מספיק במלאי).

* אל תבקש מחמיאונים גם כשאתה זקוק להם (אין מראים רגשות).

* אל תקבל/תפנים מחמיאונים גם כשאתה רוצה בהם (תדחה כל קומפלימנט).

* אל תגיב על כאלו שאינך מעוניין בהם (העמד פנים).

* אל תיתן לעצמך מחמיאונים (אינך ראוי לכך).

אם נתבונן ביושר לב בנפשנו פנימה, ניטיב להבין את התנהלותנו מול הסובבים אותנו. נוכל לשנות את התנהגותנו – אם אך נרצה בכך.

לסיכום:

* למדו להכיר את "הילד" שבכם, את שיטותיו להבעת רגשות ולסחיטת תשומת לב (מניפולציות).

* למדו לזהות מי פוגע בכם, מנסה לעורר בכם ייסורי מצפון ומתייחס כלפיכם בביקורתיות יותר מאשר בהערכה – אל תאפשרו זאת.

* תנו לזולת, במודע, תשומת לב חיובית אמיתית. הדבר מאפשר לטפח את התקשורת הבין-אישית ולנסוך הרגשה טובה.

* היו נדיבים כלפי דמויות משמעותיות בחייכם, מקטן ועד גדול, במשפחה ובחברה.

* **ובעיקר: אל תשכחו להעניק גם לעצמכם ליטוף קטן ונחמד – אתם ראויים לכך!**

גלגולו של ניגון (מגרמניה הנאצית לא"י)

שלומית אלמגור

כולנו מכירים את השירים "באה מנוחה ליגע" (שיר העמק), "בהרים כבר השמש מלהטת" (שיר הבוקר), וגם "פנינו אל השמש העולה" (שיר החירות), שהיה מוֹשֵׁר בתנועות הנוער.

את המילים לשני השירים הראשונים כתב נתן אלתרמן, שהיה אז משורר מתחיל ופחות ידוע מהמלחין, דניאל סמבורסקי. לא ידענו, שהשירים האלה נכתבו בראשית שנות השלושים, עבור סרט תעמולה ציוני,

שהוזמן על ידי קרן היסוד אצל המפיקה מרגוט קלאוזנר, לימים בעלת אולפני הרצליה. הסרט נקרא במקור "הארץ המובטחת", אך הופץ בשם "לחיים חדשים". החידוש הגדול בסרט היה, שהיה לו פס קול. עד אז הופקו בארץ רק סרטים אילמים, כמו למשל "עודד הנווד".

בכרזה לסרט, בולט פרסומו המוקדם של סמבורסקי, לעומת האלמוניות היחסית של אלתרמן. אבל הסיפור המדהים של הסרט הזה מתחיל הרבה קודם.

כבר בשנות העשרים של המאה הקודמת, פעלה בגרמניה קבוצת תיאטרון ציונית בשם "ברק", שבסיסה היה בברלין, דניאל סמבורסקי היה אחד מחבריה. הקבוצה רצתה לקדם את רעיון העלייה לארץ כפְּתָרוֹן הנכון עבור יהודי אירופה, והעלתה מחזה בשם שהיום נשמע מצמרר, אך אז היה הגיוני – "הפתרון היחידי". למחזה זה הלחין סמבורסקי את "שיר החירות", שנכתב במקורו בגרמנית. בשנת 1926 עלו לארץ מברלין גם מרגוט קלאוזנר וגם ידידה דניאל סמבורסקי. לכן רק טבעי היה, שכאשר הועלה רעיון הסרט הציוני "לחיים חדשים", המפיקה פנתה לסמבורסקי לחיבור השירים עבורו. סמבורסקי הלחין עבור הסרט שלושה שירים חדשים, וגם "הוציא מהמגירה" את שירו הישן, שזכה כעת לגרסה עברית מאת יצחק שנהר. סמבורסקי, אגב, היה אחר כך למורה נערץ בבתי ספר רבים, ונחשב לאחד מאבות המסורת הישראלית הייחודית של שירה בציבור.

בשנות השלושים המוקדמות, הנאצים דגלו אף הם ברעיון הגירת יהודי גרמניה לארץ ישראל. הם חשבו שכדאי להסביר ליהודים שמקומם בארץ ישראל, ולעודד אותם לעזוב מרצון. בתחילה גם עשו זאת בדרכים מאד תרבותיות, למשל בתיאטרון. לצורך זה, יצרו הנאצים קשר עם תיאטרון "ברק" הציוני. בעמדה זאת דגלה כמובן גם הפדרציה הציונית של גרמניה. התנועה הציונית צברה פופולאריות רבה בקרב יהודי גרמניה מאז עלה היטלר לשלטון, ונטתה לשתף פעולה עם כל גורם אפשרי לשם ביצוע פתרון זה. ב-7 באפריל 1933, כחודשיים לאחר עליית הנאצים לשלטון, הכריז ביטאון הפדרציה, ה"יודישה רונדשאו (Juedische Rundschau)", כי מכל חלקי האוכלוסייה היהודית, רק הפדרציה הציונית של גרמניה מסוגלת ליצור קשר עם הנאצים בתום לב כ"שותפים כנים". הפדרציה הטילה על אחד מפעיליה, קורט טוכלר, ליצור קשר

ד"ר קורט טוכלר

עם תומכי ציונות פוטנציאליים בקרב המפלגה הנאצית, במטרה להקל על עליית יהודי גרמניה לארץ ישראל. ד"ר קורט טוכלר נולד בשנת 1894 בפומרניה, שהיתה אז חלק מהקיסרות הגרמנית (כיום היא בפולין). הוא למד באוניברסיטאות פרייבורג ומינכן, ובשנת 1920 קיבל תואר דוקטור למשפטים מאוניברסיטת האלה. מאותה שנה כיהן טוכלר כשופט בברלין – תחילה כשופט שלום ואחר כך כשופט מחוזי – עד תום תקופת רפובליקת ויימאר. טוכלר היה ממנהיגי ציוני גרמניה ועסקן ציבור, ממייסדי ומנהיגי תנועת הנוער היהודי הגרמנית בלאו-וייס, כלומר כחול-לבן, וחבר ההנהלה של התאחדות ציוני גרמניה. הוא כיהן כיו"ר מועצת הקהילה היהודית. בשנת 1931 נשא לאישה את גרדה, ולימים היו בני הזוג הורים לשתי בנות ובן. ב-1933 הוא פוטר ממשרתו, על פי החוק לשיקום שירות המדינה המקצועי של גרמניה הנאצית. כשהוטלה עליו המשימה ליצור קשר עם תומכי ציונות במפלגה הנאצית, הוא פנה אל ידידו, הברון פון מילדנשטיין.

ליאופולד פון מילדנשטיין

ליאופולד פון מילדנשטיין נולד בשנת 1902 בפראג, אז חלק מהאימפריה האוסטרו-הונגרית, כבן למשפחה השייכת לרובד הנמוך של האצולה האוסטרית, והוכשר כמהנדס. בשנת 1929 הצטרף למפלגה הנאצית ובשנת 1932 הצטרף לאס אס, והיה אחד האוסטרים הראשונים שעשו זאת. הוא גילה עניין רב בציונות, ואפילו הרחיק לכת עד כדי כך, שהשתתף בכנסים ציוניים כדי להעמיק את הבנתו בתנועה. הוא ראה ברעיון הציוני פתרון לבעיה היהודית, ואמצעי להפיכתה של גרמניה למה שהנאצים קראו "יודנריין" ("נקייה מיהודים"). טוכלר היה מיווד עם פון מילדנשטיין, הכיר את תמיכתו ברעיון הציוני, ופנה אליו כדי

שיכתוב משהו חיובי בעיתונות הנאצית על יישובם של היהודים בארץ ישראל. פון מילדנשטיין הסכים לשליחות עיתונאית זאת, בתנאי שיותר לו לבקר בארץ ישראל המנדטורית, עם טוכלר כמלווה. בדו"ח שמסר טוכלר לימים לארכיון יד ושם, הוא כתב: "מטרתנו הייתה ליצור בעיתון נאצי חשוב אווירה שתקדם את מפעל הבנייה בארץ ישראל". לדבריו, גורמים מוסמכים בתנועה הציונית אישרו את יוזמתו.

באביב של שנת 1933 יצאו מברלין לארץ ישראל שני זוגות, טוכלר היהודי-ציוני עם אשתו גרדה, ופון מילדנשטיין הנאצי עם אשתו אלזה. החברים בילו ביחד בארץ חודש ימים. לאחר שטוכלר ורעייתו חזרו לגרמניה, פון מילדנשטיין נשאר בארץ שישה חודשים, סייר בה לאורכה ולרוחבה, נפגש עם יהודים וערבים רבים, התארח במספר קיבוצים והתרשם עמוקות. הוא חזר לגרמניה כתומך נלהב של הציונות ואפילו החל ללמוד עברית. הוא גם התרשם מהמוסיקה ששמע כאן, והביא איתו לגרמניה מספר תקליטים. פון מילדנשטיין שמר על קשריו עם משפחת טוכלר גם אחרי שזו עלתה לארץ ישראל, ומדי שנה היה שולח להם ברכות לראש השנה היהודי, בעברית. לזה יש גם המשך, שאליו נגיע אחר כך.

פון מילדנשטיין עמד בהבטחתו לטוֹכֶלר: לאחר שובו לגרמניה, הוא כתב סדרה של 12 כתבות בשם "נאצי מבקר בארץ-ישראל". הכתבות התפרסמו בשנת 1934 בעתונו של יוזף גבלס, Der Angriff. לכבוד הכתבות, העיתון הוציא מדליה למזכרת, ואם צידה האחד של המדליה אולי צפוי, הצד השני ממש מפתיע. פון מילדנשטיין היה מאד מרוצה ממראה עיניו בארץ. בכתבות היה תיאור ההתיישבות והפעילות הציונית אוהד וחיובי. בעמודו הראשון של העיתון הופיעה מפת ארץ ישראל, ולאחריה הכתבות, בהן הביע מילדנשטיין אהדה לחלוצים ולמתיישבים היהודים ולהישגיהם, שיצרו לדבריו סוג חדש של יהודי. הוא תיאר יהודים חורשים את האדמה, מייבשים ביצות ומגשימים את הרעיון הציוני. תל-אביב הייתה העיר היהודית של ארץ-ישראל, "עיר בלי גויים", כתב פון מילדנשטיין, כשהוא רומז על הרומן של הוגו בטאור [Hugo Bettauer] משנת 1922, "עיר ללא יהודים". "רק יהודים", הוא כתב "גרים פה, רק יהודים עובדים פה, רק יהודים סוחרים, מתרחצים בים ורוקדים כאן". שפת העיר, הוא ציין, הייתה עברית, אבל למרות שהשפה הייתה עתיקה, העיר עצמה, עם השדרות הרחבות והחנויות האטרקטיביות שלה, הייתה בעלת מראה מודרני מאוד. הוא ביקר גם בבן שמן, בגבעת ברנר, בחיפה ובצפת. בשנת 1935, היה פון מילדנשטיין משקיף רשמי, במדיו הנאציים, ב... קונגרס הציוני ה-19 בלוצרן.

לימים הפך אונטרשטורמפירר לאופולד פון מילדנשטיין למפקד הראשון של המחלקה היהודית ב-א.ס.ד.ה, שירות הבטחון של המפלגה הנאצית, והוא זה שגייס בהמשך את אייכמן למחלקה, שממנה אייכמן עלה מעלה מעלה. במהלך אחד מביקוריו של קורט טוֹכֶלר במטה הגסטאפו בברלין אצל ידידו, שמע שם את "שיר העמק", בוקע ממשרדו של המפקד... במהלך תקופה זו, פון מילדנשטיין החליף עם טוֹכֶלר ידיעות, שהועילו לשני הצדדים.

ונחזור לשירים שלנו: בעקבות הכתבות של הברון לאופולד פון מילדנשטיין, המימון להפצת הסרט "לחיים חדשים" הגיע ברובו ממשד התעמולה הנאצי, בראשות גבלס, שתמך אישית בהקרנת הסרט. עבודות ההפקה הטכנית, לאחר סיום ההסרטה בארץ, נעשו בגרמניה הנאצית, והצגת הבכורה של הסרט התקיימה בברלין. סיפר איש הקולנוע הוותיק יעקב גרוס, שהביא את הסרט להקרנה מחודשת ב-2010: "שוחחתי עם אנשים שהיו נוכחים בעצמם בהקרנות בגרמניה. הם סיפרו שאנשי ביטחון גרמנים ממש 'אבטחו' ואפשרו את האירועים. הם רק שמרו, שלא-יהודים לא ייכנסו, ודרשו שקהל יהודי שמגיע יענוד סרטי זיהוי". את שיר העמק בסרט מבצע "לחיים חדשים" המלחין בעצמו, דניאל סמבורסקי, בקטע שצולם בחדר האוכל של

קיבוץ גבעת ברנר. זהו בעצם הקליפ העברי הראשון!

ועוד לא תמו גלגוליו של שיר העמק. סיפר מיכאל גדרי, שנפצע קשה בפיגוע בקניון עפולה ב-2003: "כנפגעי טרור, קיבלנו הזמנה לביקור בגרמניה ע"י כומר אוונגליסטי ואשתו. באחת הנסיעות הפעלתי דיסק, שנשא את שיר העמק. להפתעתי, שניהם התחילו לשיר את השיר בגרמנית. שאלתי אותם מאיפה להם המנגינה והתשובה הייתה מדהימה - מרפרטואר המנגינות השייך לכנסייה האוונגליסטית בגרמניה". כחובב זמר, המשיך מיכאל להתחקות אחר השיר. מארחו מצא את התווים בשירון של הכנסייה, שם הופיע ללא ציון שם מחבריו. השיר הסתובב בגרמניה, והגיע למקומות בלתי צפויים.

Gehe ein in deinen Frieden

Ge - he ein in dei-nen Frie - den! Schla - fe
ei-nen gu-ten Schlaf! Ruh - dich aus nach dei-ner
Ar - beit, und ge-seg-net sei die Nacht.
dond - licht fließt her - ab vom Him-mels-zelt,
und der Tau glänzt auf un-serm Feld. Preist den
Tag und die Nacht! Preist die Nacht und den Tag!
rist die Son - ne, prei-set die Er - de,
eist den Herrn al-ler Wel-ten. A - men, A - men.
(Strophe 2 folgt auf der nächsten Seite)

טוכלר ומשפחתו עלו לארץ בשנת 1936, וכאן היה ממייסדי בית ההשקעות הידוע "מוריץ את טוכלר". בני הזוג נפטרו בארץ בשיבה טובה. לאחר פטירתה של גרדה טוכלר, באו בני המשפחה לפנות את חפציהם של בני הזוג מדירתם בתל אביב, ומצאו ערימות של חפצים, תמונות, מכתבים ומסמכים וביניהם את המטבע שראינו מקודם. אז נודע להם אודות הקשרים של בני הזוג טוכלר עם מילדנשטיין, ועל ביקורם המשותף בארץ ישראל. בימי חייהם לא סיפרו ההורים למשפחה ולחברים על הקשר עם בכיר הגסטאפו. אך אז נתברר לבני המשפחה, כי בני הזוג טוכלר המשיכו לקיים חליפת מכתבים ארוכה עם בני הזוג מילדנשטיין לאחר המלחמה, ואף נסעו לגרמניה לבקדם פעמים רבות. נכדם של קורט וגרדה טוכלר, במאי הקולנוע ארנון גולדפינגר, יצר על בסיס תגליות אלו סרט קולנוע תיעודי בשם "הדירה", שבו כלל גם ראיון עם בתו של מילדנשטיין. הסרט זכה בפרס אופיר לשנת 2011 כסרט התיעודי הטוב ביותר. בין השאר מסופר בסרט, שבהמשך נכדי הזוג טוכלר איתרו את

צאצאי משפחת מילדנשטיין, ויצרו איתם קשרים קרובים, שנמשכים עד היום.

אנשים חדשים על אדמה עתיקה

רפי סיאנו

הסופר היהודי פליקס סלטן (1869-1945) כתב מחזות תיאטרון, רומנים, מסות ותיאורים של חיות וביניהם "במבי, סיפור מהיער" שהתפרסם גם בגרסה קולנועית של וולט דיסני. בינואר 1924 נסע סלטן לפלשתינה ובעקבות הנסיעה כתב ספר המתאר את ארץ ישראל על תושביה.

סלטן היה מיווד עם תיאודור (בנימין זאב) הרצל, הם עבדו יחד בשליחות אותם העיתונים הווינאיים: ה-NEUE FREIE PRESSE והעיתון הציוני DIE WELT שעורכו היה הרצל. שניהם היו ילידי בודפשט ושניהם גדלו במשפחות מתבוללות אך לא התכחשו ליהדותם. סלטן היה בין מעט הפובליציסטים שתמכו בפומבי בהרצל מתחילת דרכו בציונות הפוליטית. יחד עם זאת לא היה פעיל בתנועה הציונית.

לימים סיפר סלטן איך הכיר את הרצל: "ישבתי במערכת של ה-WIENER ALLGEMEINE ZEITUNG כשיום אחד נפתחה הדלת לאיטה, כמו בהצגת תיאטרון וגבר תמיר נכנס לחדר והכריז בקול שמח: "ברכות לבעלי המלאכה!" באותו רגע הרגשתי שאני חווה משהו שלא יישכח." הרצל, יליד 1860, חיפש עיתונאים צעירים לעיתונו "DIE WELT". הכותבים שיצאו יחד אתו לדרך, עזבו אותו ב-1897 כי לא יכלו להתפרנס מכתבות בעיתון של חוזה מדינת היהודים. סלטן, שהיה בתשע שנים צעיר מהרצל, התמיד וכתב כל שבוע טור ב-"DIE WELT". מות הרצל ב-1904 היכה קשות בפעילים הציונים וכעבור עשרים שנה הניע את סלטן לנסיעה לפלשתינה ולכתיבת הספר עליו אני מספר כאן.

העלייה השלישית 1919-1923 הייתה גדולה בהשוואה לקודמותיה ורוב העולים היו צעירים מלאי מוטיבציה חלוצית. הם רצו לבנות חברה חדשה בארץ עתיקה, חברה שוויונית יותר וגם לחיות בתרבות אירופאית. סלטן בן ה-55 פגש את הצעירים בקיבוצים תל-יוסף, בית-אלפא ועין-חרוד. הוא פשוט התלהב מהם. הקבוצה והקיבוצים היו רעיונות חדשים שצמחו אומנם בעולם הישן אך כאן, על האדמה העתיקה הזאת הם היו מיושמים. מושבים ומושבות קמו וסלטן התפעל מרוח ההקרבה של החלוצים.

פליקס סלטן

סלטן הבין מהרגע הראשון שקיים קונפליקט עמוק בין תושבי הארץ הערבים, לבין העולים היהודים. קביעתו-הכרזתו של הרצל "הארץ ללא עם בשביל העם ללא ארץ" פשוט לא הייתה נכונה. מהגרים חדשים זרמו לארץ שלא הייתה ריקה כלל ונחוצה הייתה מדיניות חכמה כדי להגיע לחיים משותפים בשלום. סלטן מזהיר מפני לאומנות יתר בישוב העברי (1924!). הוא סותר את האוטופיה של הרצל כפי שהיא מופיעה ברומן "אלטנוילנד" (1902) לפיה הערבים יתלהבו מהמודרנה ויגידו תודה ליהודים שמביאים אותה לפרובינציה הטורקית המפגרת-פלשתינה.

הוא התחיל את מסעו במצרים ונכנס לארץ ישראל אחרי חציית מדבר סיני. הדרך מעוררת בו מחשבות על יציאת מצרים של העם היהודי בהנהגת משה, מחשבות על קנאת אהרון אחיו למשה ועל האופי של העם

הקשה-עורף. הסופר רצה לבקר תחילה בירושלים אך הזדעזע עד כדי כך מהמתחים בין העמים והעדויות שחזר למחרת לתל אביב. בתל אביב אין עבר, יש רק עתיד והוא מתפלמס עם הציונות הפוליטית. לדעתו ארץ ישראל נועדה ליהודים שאין להם לאן ללכת דוגמת עניי מזרח אירופה שמחפשים להינצל מפוגרומים ורדיפות. לעצמו הוא מנכס את הציונות התרבותית של אחד העם. הוא לא מעלה על הדעת שגם לו מחכה פליטות בסוף הדרך.

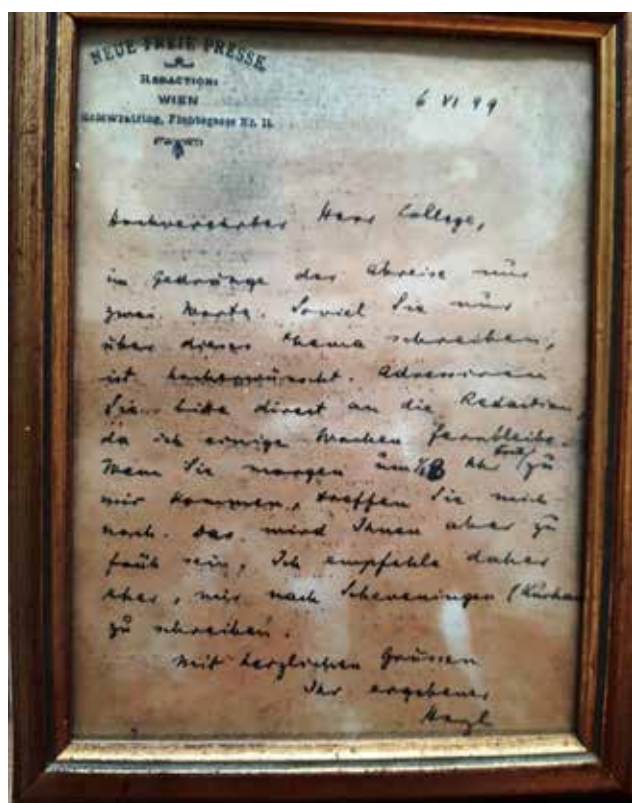
לתל אביב יש כבר 30,000 תושבים. פורים חוגגים ברחובות העיר. בערב העיר מוארת במנורות חשמליות. ביום חול שיירות של גמלים מביאות ארגזים עם תפוזים לנמל יפו. הגמלים מתוארים כמכוערים, רק עיניהם יפהפיות עם ריסים ארוכים. הבעתן מראה בוז לסובבים אותם. התיאורים של הנופים, החיות ובני האדם מגלים משקיף חד עין, רגיש ומרגש. הוא מתאר את הדרכים ומספר גם על השודדים המחכים אחרי עיכול הדרך.

בתור חיפאי שמחתי לקרוא על הביקור בעירנו. סלטן הוזמן אל הצייר הרמן שטרוק בביתו בהדר הכרמל. לינה הוא מצא במלון אפשטיין על הר הכרמל, היום ממוקם שם השופרסל. שטרוק היה בעל מוניטין בינלאומי כמורה לאומנות הציור וההדפס. הוא עלה שנתיים קודם לכן (1922) ארצה והיה חבר מוביל בתנועה הציונית-דתית "המזרחי".

ספרו של סלטן התקבל היטב בקהל היהודי וגם בלא יהודי ואלפי עותקים נמכרו. מבקרים ראו בתיאורים ובשיחות שהמחבר סיפר עליהן את המפתח להצלחה המסחרית. אבל הרבה עיתונים סרבו לפרסם ביקורות, הנושא "פלשתינה" היה כבר בימים ההם כאין מוקש שנזהרו לדרוך עליו. ב-1986 יצאה מהדורה חדשה. הספר טרם תורגם לעברית. בצד ביקורות חיוביות הופיעה גם ביקורת שלילית: כתב העת "ישורון" האורתודוקסי בברלין תקף את המחבר על השקפותיו המודרניות.

סלטן היה לאזרח כבוד של העיר ווינה ונשיא ה-PEN, אגודת הסופרים האוסטרים. ברגע האחרון לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, בחודש יולי 1939, הצליח להימלט יחד עם אשתו לשווייץ הודות לפעולות הצלה של בתו האמיצה אנה קטרינה. באוקטובר 1945 הוא נפטר בציריך. ספד לו הרב צבי טאובס, גם הוא יוצא ווינה. הוא הזכיר בדבריו את הספר "אנשים חדשים על אדמה עתיקה" ואמר: בספר זה נדון כול מה שמרגש את עמנו, האנטישמיות, הדת, השאלה הערבית, שאלת השפה ומשמעות הגלות.

בימים אלה מתקיימת תערוכה לכבוד פליקס סלטן בבניין עיריית ווינה. התערוכה מושקעת מאוד ובינתיים פתוחה עד ספטמבר 2021. (גילוי נאות: יהודית, נכדתו של פליקס סלטן היא רעייתי)

מכתב ששיגר הרצל לסלטן ב-6.6.1899

המשפטן הראשון של חיפה העברית

צל דמותו של ד"ר רוברט בר - היועץ המשפטי הראשון של עיריית חיפה

אורי בר (בנו)

ד"ר רוברט בר

רוברט ברנהדט יששכר בר, נולד במינכן, בבואריה ב 31.10.1901 לאביו עו"ד אויגן רוזה בר לבית פאוזון. הוא היה בן יחיד להורים יהודים חילונים שהזיקה שלהם ליהדות התמצתה בביקור בבית הכנסת בחגים בלבד. ילדותו עברה עליו בנוחות כיאה למעמד היהודי-בורגני במינכן. הוא גודל על ידי אומנת, היה מושא לאהבת המשפחה המורחבת ולא ידע מחסור. רוברט הצטיין בלימודיו בגימנסיה ונטל חלק בפעילויות בית הספר, פרט ללימודי יום א' שהוקדשו לדת הקתולית. במלחמת העולם הראשונה התנדב לשירות לאומי עם חבריו לגימנסיה בסיוע בעבודות חקלאיות בכפרים בבואריה. כמו כן, ובנפרד, היה חבר בתנועת נוער יהודית. לאחר סיום לימודיו בגימנסיה פנה ללימודי המשפט באוניברסיטת Ludwig Maximilian בהם הצטיין ובסיומם, בגיל 24, הוענק לו תואר דוקטור למשפטים. במהלך לימודיו הגבוהים התוודע לתנועה הציונית. עם סיום לימודיו הצטרף כשותף של אביו במשרד עורכי הדין בלב העיר מינכן.

ב 1925 ביקר בירושלים לרגל חנוכת האוניברסיטה העברית על הר הצופים והיה נוכח בטקס המרשים שהונצח בציור שמן גדול (שמוצג כיום באולם המבואה של האוניברסיטה על הר הצופים) וצילומים אחרים לרוב. לאחר סיור בארץ ובמצרים הוא שב לעירו אך האירוע המרגש בירושלים הותיר בו רושם עמוק והוא גמל בליבו לשוב ולהתיישב בפלשתינה ביום מן הימים. ב 1931 נפטר אביו וד"ר בר הפך לבעלי המשרד. בראשית אוגוסט 1932 נישא לסידי (סידוניה) לבית מרקוביץ ילידת העיר פוזן בפרוסיה המערבית. בני הזוג התגוררו באחת הדירות בבית הדירות הגדול בבעלות המשפחה ברחוב 14 Wagnmüllerstraße במינכן. בינואר 1933 עלה היטלר לשלטון וב- 1.4.1933 החל ברחבי גרמניה החרם על עסקים בבעלות יהודים (Judenboykott). באותו יום הופיעו במשרד עו"ד של ד"ר בר אנשי SA שכפו עליו סגירה מידית של משרדו והטילו עליו איסור עיסוק בעריכת דין. ד"ר בר ורעייתו ששמשו כמזכירה במשרד, פעלו במהירות, סגרו את המשרד, חיסלו תוך ימים את משק הבית, ארזו את מטלטליהם ויצאו ברכבת לטריאסט שבאיטליה ומשם באנייה לחיפה אליה הגיעו ביוני 1933. במשך שנתיים התגוררו בדירה ששכרו בחיפה בשכונת הדר הכרמל ברחוב הגידם (כיום רחוב יוסף). בשלהי 1934 הצטרפה מגרמניה רוזה, אמו של ד"ר בר אל הזוג הצעיר. מוקדם יותר באותה שנה נוסד במפרץ חיפה ישוב חדש שנבנה בסגנון הבאוהאוס הגרמני ונקרא "שכונת עולי גרמניה", לימים קריית ביאליק. ד"ר בר ורעייתו היו ממייסדי הקריה וגרו ברחוב קק"ל 15. בינואר 1935 נולדה ביתם יהודית.

עם התגברות הידיעות על רדיפת היהודים בגרמניה, במהלך 1935, התגייס ד"ר בר לחלץ את גיסו, ד"ר ולטר מרקוביץ ומשפחתו מגרמניה. הוא אפשר את הגירתם לפלשתינה בסתיו 1935 בזכות כספי ערבות גבוהים שבקש מבן דודו כהלואה, לצורך הערבות למען גיסו, כתנאי שממשלת המנדט העמידה בתמורה

כציוני נלהב חלם ד"ר בר על נטילת חלק פעיל בבניית המולדת החדשה אך מאחר שאיבד בצעירותו את ידו הימנית בשל שיתוק, נבצר ממנו לעסוק בעבודה פיזית. לפיכך החליט לשוב לעיסוקו המקורי כעורך דין בפלשתינה. במקביל נהג לתור את הארץ לאורכה ולרוחבה ולשלוח כתבות מרשמי לעיתון היהודי-גרמני "יודישה רונדשאו" (שיצא עדיין לאור במינכן). באחת הכתבות הבודדות שנותרו מאותה תקופה תאר בהתפעלות את שכונת רחביה בירושלים, על בתיה הנאים, והעצים שנטעו בה.

כמו כן התייחס ברשימותיו לתושבי השכונה, רובם יוצאי גרמניה כמוהו, ומראשוני המרצים באוניברסיטה העברית. ד"ר בר היה חבר בקבוצת "המשוטטים", רובם 'יקים' בני העלייה החמישית, שייבאו את המסורת הגרמנית של טיולים בימי הפנאי. במסגרת מסעותיהם נערכו טיולים שברובם נטל חלק. טיולים אחדים נערכו אל מעבר לגבולות הארץ, אל הארצות השכנות, כולל ירדן. גם על רשמיו אלה כתב לעיתון היהודי-גרמני. כטייל ותיק אף הדריך מדי פעם את חבריו בארגון המשוטטים באזורים המוכרים לו היטב ואהובים עליו במיוחד בכרמל, בגליל, ומבצרי הצלבנים בצפון הארץ.

ד"ר בר צידד ברעיונות ההשתלבות היהודית במזה"ת של הוגי תנועת 'ברית שלום' - הפרופסורים מרטין בובר, הוגו ברגמן, יהודה ל. מגנס גרשום שולם, עקיבא ארנסט סימון ואחרים, הוא תאר מפגשים עם ערבים מתוך סקרנות להכירם ולא מתוך התנשאות או לעג והתפעל מתרבות הכנסת האזרחים שלהם.

כמשפטן עמדו למכשול בתחילת דרכו חוסר השליטה בשפה העברית וסירוב ממשלת המנדט הבריטי להכיר בתעודת הדוקטורט שלו במשפטים. הטענה הצינית והאכזרית של הרשויות הייתה שחזקה על המסמכים מאוניברסיטה גרמנית שהם מזויפים.

למזלו ניחן ד"ר בר בכישרון ללימוד שפות, כוח רצון והתמדה יוצאי דופן. הוא למד עברית על בוריה תוך זמן קצר ובמקביל ניסה את מזלו בעבודות שונות כיזם עצמאי ואח"כ כרואה חשבון שכיר לתקופה קצרה בנציגות חברת ICI הבריטית. בנוסף למד את החוק המנדטורי הבריטי שהיה תקף בפלשתינה. בעזרת חבר גרמני מתקופת הלימודים ששמר לו אמונים השיג עותק חתום מהאוניברסיטה במינכן המאשר את תואר הדוקטור למשפטים שהוענק לו. העותק שהונפק בשנית בשלהי 1937, על ידי האוניברסיטה הגרמנית שנשלטה בינתיים על ידי המפלגה הנאצית, היה חתום על ידי נשיא ודיקן האוניברסיטה ועטור בצלבי קרס. אישור נוסף של הקונסוליה הבריטית במינכן אימת שהמסמך אותנטי לצורך הצגתו המחודשת לממשלת המנדט הבריטי בפלשתינה. ד"ר בר צלח את הבחינה במשפט המנדטורי ואת הבחינה בעברית ונראה היה שעם הצגת המסמך החדש והמאושר מגרמניה לממשלת המנדט תהיה דרכו סלולה כעורך דין. רק בסוף ינואר 1940, אחרי גרירת רגליים של שלטונות המנדט הונפק לו סוף סוף אישור המכיר בו כעורך דין ומתיר לו את העיסוק במקצועו. תחילת הקריירה של ד"ר בר כעורך דין בפלשתינה הייתה במשרד פרטי שהקים וחלק עם שותף ברחוב הבנקים בחיפה. ב 1945 נולד בנו אורי (כותב שורות אלה). עם סיום המנדט הבריטי

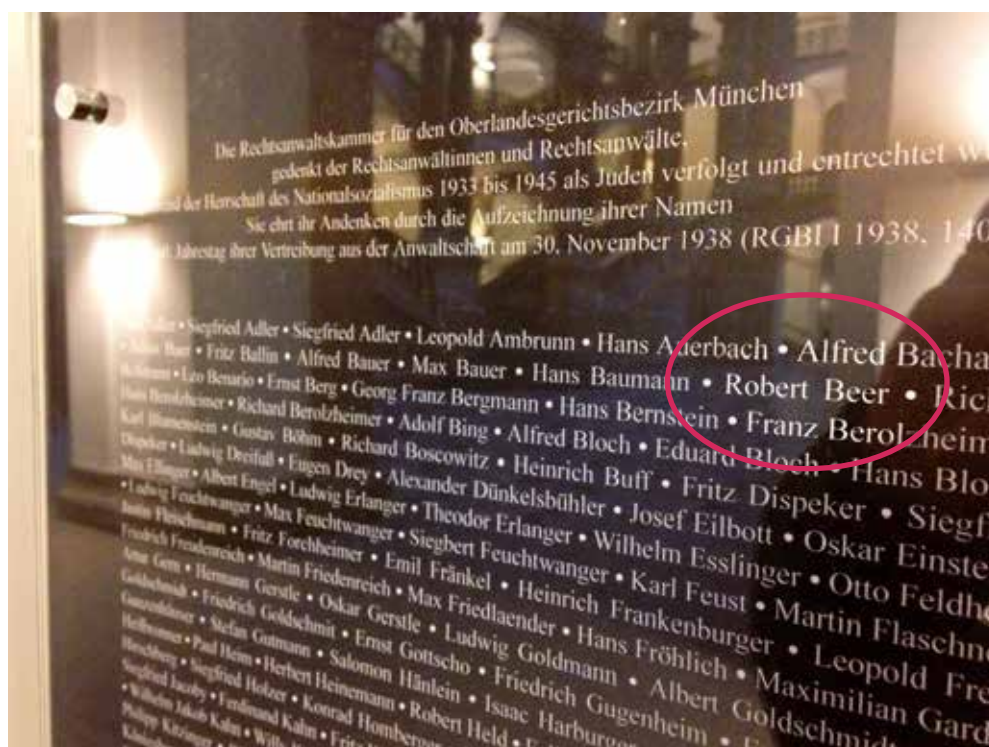
והכרזת העצמאות התמנה ד"ר בר כיועץ המשפטי לראש העיר חיפה וכמנהל המחלקה המשפטית אותה ייסד, תפקיד אותו מילא עד 1965, השנה בה חלה ואושפז. ד"ר בר נפטר באוגוסט 1967.

ד"ר רוברט בר היה חבר בארגון אקדמאים יהודים בגרמניה KJV שעם חבריו נמנו פחות מאלף איש. רבים מהאקדמאים בעלי המקצועות החופשיים חשו מוקדם מאחרים ברדיפות היהודים המתרגשות ובאיום הקיומי עליהם והם הגרו מגרמניה בזמן לארצות שונות. לא כולם היו ציונים ולא כולם הגיעו ארצה אך אלה מהם שהגיעו עם העלייה החמישית שמרו בארץ על קשר אמיץ בניהם. הם כינו איש את רעהו Bruder (אח) נפגשו לפעילויות חברתיות ותרבותיות תדירות והיוו 'קבוצת תמיכה' מגובשת שסייעה לחברים בקליטתם בארץ ובהתמודדות עם קשיים. ד"ר בר היה

רוברט בר מדריך ב"משוטטי הכרמל" אדם משכיל ששלט בלטינית, יוונית, גרמנית, אנגלית ועברית. הוא היה מעורה בתרבות הגרמנית והאירופאית הקלאסית, היה חובב אומנות ספרות ומוסיקה ועל מדשאת ביתו בקרית ביאליק התקיימו ערבי האזנה למוסיקה קלאסית עם מוזמנים מחוג החברים שהתקבצו לשם כך מדי שבוע (כשכל אורח מביא את כיסאו אתו). באופיו אדם ישר הגון וצנוע, מופנם וחסר גינונים. הוא ניחן בחוש הומור דק, סוג של understatement לא אופייני ליקים, בצד כישרון משעשע לחיקוי חף מרוע שהיו מובנים ושמורים רק לבני המשפחה ולחוג חברים קרובים שאהבו והעריכו אותו. על אף מעמדו הבכיר כמשרת ציבור בעיריית חיפה נשאר צנוע בהתנהלותו ובלבושו. ביומיום לבש בקיץ מכנסי חאקי קצרים עד הברכיים, עם גרבי חאקי כהות או אפורות ארוכות עד הברכיים (כמנהג הפקידות הבריטית דאז בפלשתינה) וחולצת שרוולים

ארוכים לבנה ששרוול ימין של הזרוע החסרה תחוב במכנסיו ושרוול זרוע שמאל מקופל עד מעל למרפק. בימים בהם ייצג את העירייה בבית המשפט ומתוך כבוד המעמד יצא מביתו לבוש חליפה ומעוּבב. בפרספקטיבה ארוכת שנים גוברים הגעגועים העמוקים אל איש מופת, איש ציבור נקי כפיים שמתקשים עוד לפגוש בימינו.

לוח זיכרון לעורכי הדין היהודים שגורשו והוחרמו על-ידי לשכת עו"ד הבווארית ברייך השלישי, מוצבת במבואה של משרד המשפטים במינכן. שמו של רוברט בר בצד ימין של התמונה בשורה השנייה.

ספרים רבותי ספרים

זיכרונות משכונת אחוזה

על ספרה של עליזה הארט "והשמש חיממה לנו את הגב"

רעיה טילינגר

בגיליון 'קהילתון' הקודם מופיעה עמדתה של רותי חשמונאי על פמיניזם. רותי כותבת שגדלה, כמו רבות/ים מאתנו, בעולם גברי סמכותני. אחת הדוגמאות שהביאה: "כל הרופאים שטיפלו בנו היו גברים פרט לרופאת השיניים ד"ר גרטרווד הארט שלא הביעה כול אמפטיה או רכות כלפי הילדים שבהם טיפלה ביד גסה."

נזכרתי שקראתי לפני יותר מעשר שנים את ספרה של עליזה הארט "והשמש חיממה לנו את הגב". המחברת, אחייניתה של ד"ר הארט המוזכרת בכתבה על הפמיניזם, גדלה משך תשע שנים בביתה של דודתה, ד"ר הארט, בשכונת 'אחוזה' של שנות החמישים, ברחוב דיזרעאלי שאז היה עדיין רובו אורנים ומיעוטו בתים.

ברוח השיח המתנהל בימים אלה סביב ספרה של גליה עוז, על ילדותה ועל אביה עמוס עוז, חשבתי איך פעמים רבות מתקבעת דעתנו על אדם בגלל סוג המפגש שהחיים זימנו לנו עימו. מעינינו נעלמים מרכיבים נוספים בחייו. אם היינו מכירים אותם ייתכן שהיינו יכולים לבנות דמות וזיכרון מורכבים יותר.

הנה כמה פרטים ביוגרפיים על דר. גרטרווד הארט: נולדה וגדלה בקלן, עלתה ארצה בשנת 1936, רופאת שיניים אורתודונטית. היא השתקעה בחיפה ועבדה במקצועה בעירייה, בקיבוצים ובפרקטיקה הפרטית שלה. הייתה חברה פעילה ב"הגנה" ושם פגשה את מי שהיה אהבת חייה. הם לא נשאו, הוא המשיך בדרכו והיא המשיכה לצפות לו עד שנפטר. ב-1962 נפטרה אחרי מחלה.

תשע שנים קודם לכן אספה אל ביתה את בת אחיה, אלישבע, ילדה שנדדה מגיל שנתיים עד גיל שבע בין משפחות אומנות כי אף אחד משני הוריה שנפרדו זה מזו לא היה יכול, או לא היה מוכן, לגדל אותה. "... בחפש הגדול שלפני כיתה ב' ביום ראשון אחד אימא הביאה אותי לגרטרווד."

כמה לא מובן מאליו המעשה. אישה רווקה, בשנות הארבעים לחייה, בעלת מקצוע תובעני, "גברי", לדעת רבים בימים ההם, אספה לביתה ילדה שכמעט מיום שנולדה לא ידעה בית מהו. "את המזלג מחזיקים ביד שמאל ואת הסכין בימין, הנה ככה... היא גם

לימדה אותי להניח את הספל בזהירות על התחתית ולמרוח את הלחמנייה על הצלחת ולא על המפה...." "בכול יום שישי או ערב חג היא הייתה נוסעת לחנות "ספרי" שבמרכז הכרמל וקונה שני ספרים אחד בשבילי ואחד בשבילה..."

...פעם, אחרי שגרטרווד נתנה לי סטירה, שמעתי אותה, (את העוזרת), אומרת לגרטרווד שילד צריך שיחבקו

אותו לפעמים ולא רק יחנכו אותו כול הזמן, וגרטרוּד התרגזה עליה ואמרה לה שזה לא עניינה ולא תתערב. אבל מאז היא נתנה לי פחות סטירות."

"...גרטרוּד אף פעם לא חיבקה, ובטח ובטח שלא נישקה אפילו שכולם אמרו לי תמיד: גרטרוּד מאוד אוהבת אותך, אלישבע."

אפשר להבין את מה שבימינו אנו קוראים לו פער בין תרבויות וציפיות. ילדה קטנה בת שבע שכמהה לבית שיש בו אבא ואימא אוהבים ומכילים את כול תעלוליה, גחמותיה ולבטח ודודה שאספה אותה לביתה בהחלטה נחושה "לעשות ממנה בן אדם" לפי הבנתה וחינוכה. שתי אלה לומדות בכאב ובאיטיות האחת את השנייה. "...וחשבתי שהיא בטח מצטערת שלקחה אותי אליה, מה היא הייתה צריכה אותי בכלל...ופתאום רציתי שתנצח ולא היו לי המילים..."

המאבק, הלמידה ההדדית והאהבה שהייתה ביניהן אבל התחבאה היטב היטב הגיעו מהר מדי לסופם הטרגי עם מותה של הדודה. האחיינית שטופחה וחונכה באהבה

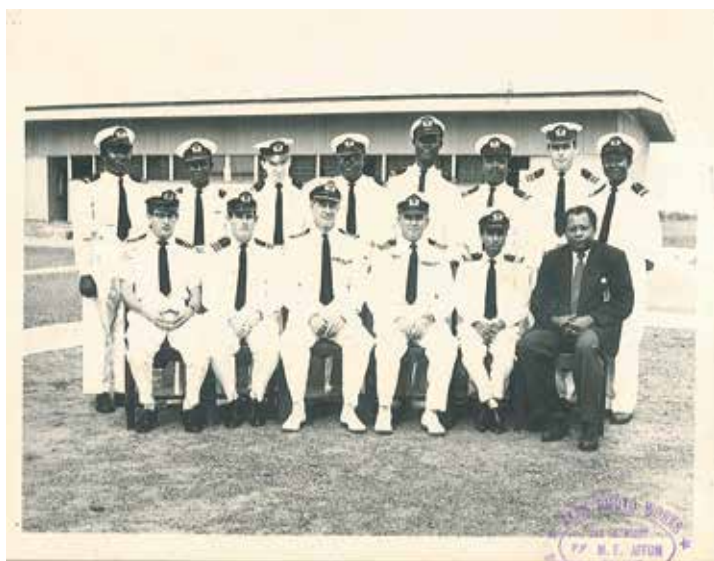
וקפדנות בנוסח גרטרוּד מוחזרת לחייה הקודמים, חיים של טלטלה בין שני הורים לא מתפקדים. וברקע הסיפור העצוב הזה שאין לו סוף טוב, מלחמת העולם השנייה שהסתיימה רק שנים מעטות קודם לכן והדילמה של היקים: מה עושים עם המולדת הזו שהייתה פעם בית פסי ותרבותי, מקום לגעגוע. "איך את מעזה לחזור לגרמניה רות, הרי גם ההורים שלך..." כי בשביל גרטרוּד "גרמניה נמחקה מהמפה לתמיד..." וברקע של הספר גם הקהילה היקית של אחוזה: "באותו קיץ ראשון היא אמרה לי שהגיע הזמן שאני אכיר את החברים שלנו ולקחה אותי להרבה חברים שלה שכמעט כולם היו רופאים, כמוה. הם כולם חייכו ולחצו לי את היד ואמרו לי: אנחנו מאוד שמחים להכיר אותך אלישבע...בקיצ, לפחות פעם בשבוע, גרטרוּד ואני היינו הולכות אחרי ארוחת הערב לקורט ולאילזה לשמוע קונצרט מתקליט...קורט היה מוציא את הפטיפון למרפסת הגדולה ומניח בזהירות תקליט של מוצרט או בטהובן או מישהו שעוד לא הכרתי מאוסף התקליטים הגדול שלו, ואנחנו היינו יושבים בכיסאות נוח על מחטי האורן היבשים בחורשה..."

ויש גם הכרמל של השנים הללו. "נסענו להר שליד כביש רופין, שבעצם נורא קרוב אלינו הביתה, אולי חמש דקות נסיעה ולא יותר... היה שקט מוחלט שם למעלה שמעו רק את הציפורים ואת לחישות השיחים והעצים ברוח...ומכונית בודדת שעברה למטה בכביש רופין...ואם המכונית הייתה מקשיבה טוב טוב היא הייתה שומעת את הילדה שואלת את האישה: גרטרוּד למה את לא קוטפת כלניות אלא רק רקפות והאישה עדיין מתנשמת ממאמץ הטיפוס על ההר עונה לה: כי כלנית זה פרח גאוותן ולא צנוע, ומכריז על עצמו תראו כמה אני יפה."

מצ'טות בג'ונגל

מיכה לימור

"סגרי את החלון וחייכי" אמרתי למתנה תוך שאני אחוז חרדת מוות והזיעה ניגרת ושוטפת את חולצתי. חניתות ומצ'טות הונפו מעל גגה של החיפושית ופרצופים שחורים, מרוחים כטווס בכל צבעי הקשת, סגרו על חלונות הרכב שלנו מכל עבר. איך לא נזהרתי – תהיתי – איך נקלענו לדרך ספק שביל בלבו של הג'ונגל, שנינו לבד? מדוע תומרנתי על-ידי יצר הפיתוי ההרפתקני כאשר נעניתי להזמנתו הנדירה של אחד הקדטים, תלמידי בבית הספר לקצינים של גאנה?

קדטים ומדריכים - האקדמיה הימית של גאנה 1963
מיכה לימור, שורה ראשונה, שני משמאל

בכיתתי היו קדטים שנחשפו לתרבות המערבית רק בהגיעם לגיל 14. הללו הגיעו מכפרים מרוחקים, נטועים בלב יערות הגשם, מנותקים בילדותם במידה רבה מעיר הבירה אקרה או מעיר הנמל תימה. לביה"ס לקצינים של גאנה (The Ghanaian Nautical College) התקבלו לאחר ארבע שנות לימודים בתיכון פנימייתי בעיר הגדולה, בעיקר בזכות קשרים שבטיים בין הוריהם, צ'פים כפריים, לבין נושאי משרות בכירות בהיררכיה הגאנאית המתגבשת בבירה אקרה של ראשית שנות ה-60.

אני מתקשה לתאר או להגדיר את מהות היחסים האנושיים-חברתיים שנקמו בינם לביני, המורה למקצועות הימאות, הישראלי, הזר, הלבן, בשנת הלימודים הראשונה שלהם (ושלי). המודל הסמכותי האחרון שנשאתי עמי היישר מהארץ היו היחסים שביני לבין אנשי צוותי על הטרפדת שבפיקודי. כולנו היינו הרי חניכי ובוגרי התרבות הישראלית-צה"לית. אותה שפה, אותן מסורות, אותם נוהגים ויעדים. כאן בגאנה הייתי בן מצע תרבותי שונה בתכלית מזה של תלמידיי/פיקודי על כול השלכותיו של המונח 'תרבות'. התקשיתי למשל לפענח את האנגלית שבפיהם על ניבה המערב-אפריקאי המיוחד. התקשיתי גם לפענח את שפת גופם, לדוגמא החיוך וסיבותיו מנקודת תפיסתם. מה שהצחיק אותי לא שעשע בהכרח גם אותם. נאלצתי, כך הבנתי חישי-קל, לאפסן את ההומור ששירת אותי נאמנה עם בני שיחי בארץ. ואלה רק הקלות שבדוגמאות. מקץ כמה חודשים ובסיוע שיעורי הנווט והאסטרונומיה החל להיווצר בינינו גם קשר חברתי. השאפתנות שלהם ללמוד, להתקדם, לא ידעה גבול. מרגע שהתמסרנו גם לפעילות מעשית בנמל תימה הסמוך לקולג', לחתירה בסירות ולקליעת קשרים בחבלים, לשחייה וצלילה ולבסוף להפלגות על סיפון היכטה הנשיאותית, התהדקו גם יחסינו הבין-אישיים. צבירתן של חוויות משותפות במים, בים, מחוץ לשיעורים הפרונטליים בכיתה, אפשרו והמריצו התקרבות אנושית. תחום אחד נותר סתום וחתום בפני. משפחתם. כפריהם. אחת לחודש יצאו לחופשת סוף שבוע הביתה. הכפריים ביכרו להישאר בפנימייה, בקולג'. ניסיתי לדובבם, על מה

ומדוע? כלום אינם מתגעגעים למשפחתם, לחבריהם, לבנות. שפתיים חתומות. שום כלום. ככה. שיתפתי אותם בזיכרונותיי (הלא כל כך רחוקים) כקדט בפנימייה, כחובל, סיפרתי על חיפה/עכו והדרך לירושלים, על הוריי, אחותי המעריצה וממתינה בדריכות לשבת שלי. תגובתם – אפס. שום דבר. דממה. מסיכה ומסך על הפנים.

חלפו עוד חודשים רבים והפלגות קצרות מועד ואף ארוכות יותר לאורך חופה המערבי של אפריקה עד אשר הפתיעני אחד מתלמידיי, אחד מבני הכפרים. "בחופשה הבאה חוגגים בשבט שלי, שבט הגא, את חג המים" אמר לי הקדט אקופו ג'אטו "תעשה לי כבוד אם תבוא לחגיגה בכפר שלנו." צהלתי. באיפוק כמובן, אבל בתוכי התרוננתי. "אבוא עם רעייתי" אמרתי לו והוא הניד בראשו לצדדים, ימינה, שמאלה, לכאורה, בשפת גופנו 'לא' מוחלט אלא שאצל שבט הגא הפוך – כן, בכיף. המסורת התרבותית של שבט הגא מכילה עשרות טקסים. כמעט בכול חודש מתקיים טקס כלשהו. בטקסים הללו המנוהלים על ידי הצ'יפים בכפרים השונים מרבים בריקודים סוערים, הרוקדים עוטים בדים צבעוניים, חלקם עם ישבן חשוף צבוע בצבעי מלחמה. כך מציינים עונות חקלאיות, אש, מים, טקסי התבגרות שבו מחוללות הנערות חשופות חזה, כל חודש סיבה למסיבה. כן כמובן גם הרבה אלוהול תוצרת מקומית.

בשבת של חודש פברואר 1963 יצאנו, מתנה ואני לדרך, מעיר הנמל תימה, מקום מגורינו, בחיפושית השחורה הקטנה אותה רכשתי בראשית השירות בגאנה. (רכב פרטי ראשון בחיים). בג'יפ שלפנינו הוביל זוג מומחים ישראליים לחקלאות שהכירו את דרכי הג'ונגל ואת הכפרים באזור אקוסמבו שבו שכן הכפר לשם הוזמנו לחזות בטקס. כששים קילומטרים צפונה מתימה פרשנו מדרך האספלט אל דרך עפר החותרת אל תוך יער הגשם, יער עד. צמחו כאן פרא לצד עצי הג'ונגל הפראיים שצמרתם נישאת לשחקים גם עצי גומי ועצי קקאו, עצי טיק ואננסים, מנגו ופפאיה ובנות, שלח ידך וגע בם. לאחר עשרה קילומטרים של נסיעה זהירה, איטית, בדרך היער המוצלת והאפלולית, הגענו לקרחת יער רחבת ידיים בה שכן מרכז הכפר נאוסו, כפרו של אקופו. הוא המתין ליד בית אביו, הצ'יפ של הכפר, בית גדול עם מרפסת נישאת, בית הלבנים היחיד בכפר. שאר מבני המגורים הפזורים סביב ואל תוך היער, חלקם בקתות בוץ חלקם ספק צריפי עץ. אין חשמל, אין צנרת מים, אין מערכת ביוב, כפר בג'ונגל כמו בסרטים.

אינני מתכוון להרחיב בפרק זה את סיפור קבלת הפנים המכבדת ואת מהלך הטקס שהחל שעה קלה לאחר הגיענו. זהו פרק אנתרופולוגי נפרד הן במשמעות ההיסטורית של שבטי הגה והאשאנטי בגאנה. אספר כאן רק שמאות בנות ובני השבט מהכפר הזה ומכפרים אחרים נהרו בשעות הבאות אל הרחבה הגדולה שעה שאנו יושבים על המרפסת של הצ'יפ, ומתבוננים בפליאה בריקודים ובמהלך הטקסים העוברים ושבים. לאחר כמה שעות החל המראה לחזור על עצמו, המחולות סוערים ומפחידים יותר, ריח האלוהול סמיך, החום לח ומעיק יותר ובכלל כבר אחר צהריים. הסכמנו, בניד ראש משפחתי, מתנה ואני, שמוטב לצאת לדרך חזרה, בטרם תרד החשיכה על הג'ונגל. צמד ידידינו החקלאים החליטו להישאר אל תוך הלילה. שיבושם להם. לאחר פרידה מידידינו המארחים ניתבנו את החיפושית אל דרך היער שחרצה את הג'ונגל בחזרה לכביש האספלט. סך הכול עשרה קילומטרים במעבה היער.

לפתע, בלא אזהרה או הכנה מוקדמת, הופיע מולנו מבין העצים ועל השביל המון סוער הנע כגוש גדול לעבר הכפר שמאחורינו. תוך דקה הוקפנו מלפנים, מאחור ומכל צדדינו בגווים שחורים, רובם ככולם גבריים, מוצקים, צבועים בפניהם ובזרועותיהם, מנתרים ומנופפים בחניתות ובמצ'טות. כמובן שמהירות

נסיעתנו צנחה מזחילה איטית לספק עצירה. והם, תחילה חוללו סביב האוטו בעודם מתקדמים כגוש צפוף וחולפים על פנינו, הבאים כבר שלחו ידיים פנימה לצביטה או ליטוף ואחרים ניסו לתחוב פנים ושפתיים עבות, למה....? יותר מכל היכו בנו ריח ה'יאם', תבשיל גאנאי שנרקח משורשי צמח הקאסאווה וצחנת האלכוהול המבושל ומותסס מ'גת' מקומי. "סגרי את החלון וחייכי" פלטתי לעבר מתנתי באורח ספונטני משל אם נפגין

ילדי אקוסמבו - גאנה 1963

ביטחון חייכני ניצל מהספק פוגרום ספק לינץ' המתבשל לנו, כאן עלינו, לנגד עינינו. החרדה הפולקלוריסטית הפכה לאימת מוות. לאן גררתי את אהובתי? ומה יהיה עלינו? ואיך ניחלץ מההמון השועט, הממשיך לנוע, מחולל, שואג מנגינות שנשמעו כזעקות קרב ויללות ציד, סוגר כל העת על 'חיפושיתנו' הנעה ונדה כדוגית בסערה? קיבתי הצטמקה מהפחד לעצמי, לחיי, מחשש למתנה ששמרה, כך אני זוכר, על ארשת רגועה יחסית. חרדת מוות. מכיוון שאטמנו את החלונות החלו החוגגים האפריקנים לחבוט עם המצ'טות על גג החיפושית, להלום בחניתות על החלונות, מה יתנפץ קודם – תהיתי באימה – גג הרכב תוצרת 'פולקסוואגן' או זגוגית החלון? הטמפרטורה בפנים טיפסה במהירות משלושים וחמש (צלזיוס) לארבעים ויותר ואחוזי הלחות לשמונים ותשעים. שנינו נזלנו, שטופי זיעה והלומים חום, מצפים בכל רגע להתבקעות הרכב ולשליקת הבשר. כל אותה עת המשכתי ללחוץ גז בעדינות שהניבה התקדמות זעירה, שליטה ברכב שאת מקורה אינני יודע או מבין עד היום, דוחק אט אט כנגד הזרם האנושי המבהיל, המאיים על חיינו (לתפיסתי), עקב בצד אגודל.

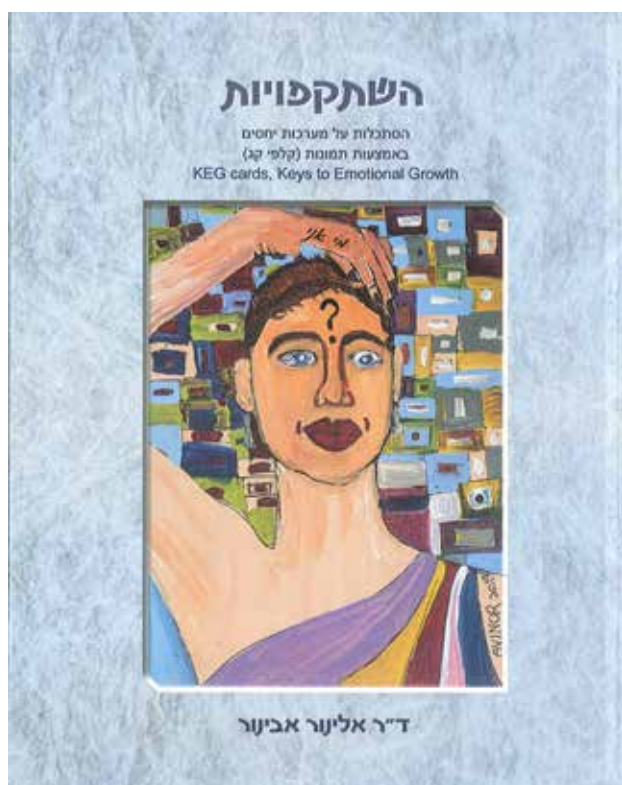
כפי שנהר האדם פרץ מתוך היער, כך התפוגג מקץ נצח או דקות בירכתי החיפושית לעבר הכפר. (כשהזיכרון שלא יימחה לעולם עולה ושוטף מירכתי מוחי אני נזכר במילותיו של הוראטיוס, משורר רומי מן המאה הראשונה לפנה"ס, שכתב: "האיכר מחכה שהנהר יזרום, יעבור ויגיע לסופו, אבל זה זורם והולך עד עולם"). הנהר הזה, מכל מקום אכן הגיע אל סופו. ההמולה פגה, דרך העפר הייתה שוב לשוממה ופנויה, עצים ושמים הלכו והחשיכו ואנחנו, שטופי זיעה ואימה היבטנו זה בזאת, מסרבים להאמין, ההיה או חלמנו חלום. דקות רבות חלפו בטרם פערנו חלונות, האצנו בנסיעה, ייחלנו לכביש האספלט ההולך דרומה לחוף, לתימה. את חג המים ההוא, סיכמנו, לא נשכח לעולם.

לסיום – שתי אבחנות שנתקבעו באיחור: האחת – בני שבט הגא ידועים כידידותיים, שאינם תוקפניים גם כלפי האדם הלבן, גם אז, לפני 60 שנה, בתום תקופת הקולוניאליזם הבריטי. במרוצת שלוש השנים בהם חיינו ועבדנו בקרבם למדנו שהמראה המאיים, הקופצני המתריס של בני אותו כפר שנהרו להצטרף לחגיגות המים בכפר ממנו באנו, נבע מהתנהלות פולקלוריסטית שאותה עדיין לא הכרנו ובעיקר מהעובדה שחסמנו בלי דעת את דרכם הנלהבת. איימנו עליהם ותסכלנו אותם במידה דומה אולי לזו בה השרו הם עלינו אימה ופחד. והשנייה – בשנים הבאות, במולדתנו האהובה, כעיתונאי, נקלעתי לכמה הפגנות של חרדים בירושלים ולאחרות של פלשתינאים ברמאללה, בהן יתכן ונשקפה לי סכנה גדולה מזאת אליה נקלעתי בראשית שנות הששים באפריקה השחורה.

השתקפויות

פסיכותרפיה בסיוע ציורים

מיכה לימור

ספרה החדש והמהודר של הפסיכותרפיסטית ד"ר אלי-נור אבינור (דיירת ב"פסגת-חן") "השתקפויות" (הוצאת עשוי לבלבל את המעלעל. יש בו עירוב מופלא של ציורים צבעוניים משל ספר אמנות עם טקסטים בעלי תכנים פסיכולוגיסטיים המשרטטים דפוסי אישיות שונים. יש בו ביטוי ויזואלי אמנותי להלכי רוח ותיאורים ורבליים של התנהגויות הפרט, הזוג, זקן וטף. מהלכים אישיים ויחסיים זוגיים או בין-אנושיים.

ד"ר אבינור עובדת מזה שנים רבות כפסיכותרפיסטית. "מניסיוני נוכחתי לדעת שבמקרים מסוימים לוקח זמן רב להגיע לשורש הבעיה שבגללה הגיע המטופל לטי-פול" אומרת ד"ר אבינור "עלה בדעתי הרעיון להציג בפני המטופלים תמונות המשקפות סיטואציות שונות בחיים ולאפשר להם לבחור תמונות המדברות אליהם וקשורות לבעיה שבגינה הגיעו לטיפול".

במרוצת השנים החלה לצייר בעצמה את הדמויות והמצבים המסמלים ומשקפים מצבים, התנהגויות, הלכי-רוח. "התמונות" מצטנעת ד"ר אבינור "אין יצירות אמנות גדולות, אבל הן בעלות משמעות". מכאן החלה לפתח את שיטת הטיפול בקלפים מצוירים אותן כינתה 'תמונות לצמיחה רגשית' שערכה המוסף הוא הטווח קצר-המועד של הטיפול. התברר כי צמח, בעידננו הפוסט מודרני, ביקוש גדל והולך לטיפול זריז, מהיר, קצר-מועד. וגם שילוב האמנות בטיפול הפסיכותרפי. את תורתה, ששמה יצא בעולם כולו וזכה לתפוצה מתרחבת גם בשנת הקורונה בסיוע הטכנולוגיה המחשבתית, כינסה ד"ר אבינור בספר הזה. יש בו אם כן גם סגולות הדרכה מקצועיות פסיכותרפיסטיות וגם חומר צפייה וקריאה מרתקים למתעניינים מן השורה.

רוקמת את חיינו בימי הקורונה ספר שירים חדש מאת רחל הרץ לזרוביץ

עמוס ירקוני

רחל, בדיוור המוגן ('פסגת-חן' של רשת 'פסגות כרמל'), רוקמת את חייה בשירים, מריקמת אמה-הורתה שבשער הספר ועד מגפת הקורונה. השירים הם עדות לתקופה שאותה "לא כך תכנן שר ההיסטוריה", כמובא בכריכת הספר. בשיריה, "מתוארים הצללים המאיימים, וגם הניצחונות. יש אהבה בימי קורונה... ויש אמונה חזקה שננצח את המגפה המקוללת...". ובלשון אחד השירים: "קורונה שליחת הרוע תיעצר בחיפה / תדרדרי מהר הכרמל ותתרסקי! / תטבעי בים ותחנקי / כי בחיפה מלאכי שרת / פוסעים לצדנו / ושבילים של חסד ותכלת / ומלאכים מסביבנו...". קשה להאמין שהדברים נכתבים כאשר התגשמות הנבואה עדיין רחוקה למדי, אם בכלל. המחברת בשיריה עוברת בתחנות חייה ופעילותה: המשפחה, הכתיבה, התסכולים, קורונה, אישה-ראובן, חיפה, חברים, פסגת-חן. ובעת כתיבת שורות אלה המשוררת וכולנו איתה בבית, מתחילים לחוות את התגשמות חרוזי-נבואתה.

בת גלים חיפה

הרבה שנים לא הייתי בבית גלים,
השכונה השקטה שהובילה
אל החוף, אל הבריכה
שבה כמעט טבעתי כילדה.
עם אמי ואחותי יצאנו
כמעט כל יום בחופש הגדול לים.

בקצה הרחוב עומד הקזינו
בחורבותיו, מפלצת של ברזל,
כאילו לא עברו חמישים שנה.
שם התחתנה אחותי ציפי
עם בחיר לבה יוסי.

השכונה ורחובותיה נותרו
שוקטים ומלאי חן, לאורך
הטיילת עדיין מטיילים או מדווחים
על אופניים.

ישבתי ליד שולחנות הגלידריה
והייתי שוב ילדה חיפאית קטנה.

מחקר – אנני ווטיץ

אני חוקר במסגרת מחקר באוניברסיטת באוהאוס בוויימאר, גרמניה, את פועלה ועבודתה של האמנית אנני ווטיץ. היא נולדה בבודפשט בשנת 1900 ולמדה כריכת ספרים בבאוהאוס בשנות העשרים. כמו אמנים יהודים רבים, נשכחה ונעלמה משדה המחקר. היא נפטרה בחיפה בשנת 1945. אני מחפש אפוא מידע על אודותיה, האם יש לה צאצאים, מכרים, חברים או שכנים? האם יש יצירות אמנות או מאמרים שנו-תרו ממנה? מקווה לקבל מידע, עזרה ועצות.

Guten Morgen nach Israel! Ich forsche an der Bauhaus-Universität in Weimar und suche nach Informationen zur Künstlerin Anni Wottitz (אנני ווטיץ). Sie ist 1900 in Budapest geboren und hat in den 1920er Jahren am Bauhaus in der Buchbinderei gelernt. Wie viele jüdische Künstlerinnen auch ist sie von der Forschung vergessen worden und starb 1945 in Haifa. Gibt es Nachkommen, Bekannte, Freunde oder Nachbarn? Gibt es Kunstwerke oder Artikel von ihr? Ich freue mich auf Hilfe und Hinweise.

ניתן ליצור עמי קשר באמצעות פייסבוק תחת השם: Ronny Schüler
או באתר הפייסבוק "הופה הופה רייטר".

השתתפות בצער מות האם

יו"ר הוועד המנהל, חברי הוועד המנהל, מנהלי הבתים
ועובדי הארגון מבקשים לנחם את מנכ"ל הארגון חיים ישראלי
במות אמו אסתר דוידוף ז"ל
מי ייתן ולא תדע צער עוד.

בתי הורים

ליום האישה – על המשוררת זמירה ארז

חנה לדרמן

זמירה, חברה וידידה יקרה, אבל בשבילי את זמירוש. את השם "זמירה" שמעתי בפעם הראשונה כשהכרתי אותך. זה שם שניתן רק לילדה מיוחדת, מוכשרת, ובבגרותה כותבת שירה! כל אירוע, כל דבר טוב או רע שחווית, זכה לשיר. וכך נולדו ארבעה ספרי שירה, והיה מקום להרבה יותר, אבל שירתך הופסקה לנצח. כמה חבל!

בפעם הראשונה, כשהכרנו, ביקשת ממני להדפיס לך שיר ולהביע דעה. מאז ועד היום לא הפסקת לכתוב, ואני לא הפסקתי להביע דעה, להתפעל ולחכות לעוד. שיריך יצאו מהלב ונכנסו ללב הקורא אותם, וזה היה ייחודם. עיניך הכחולות, הבהירות, הטעו כל מי שהביט בך. צלולות ויפות, למרות שהיה עליך תמיד להתמודד עם עולם חשוך ובלתי נראה. את התכלת והיופי שתיארת בשיריך לא ממש ראית, רק בדמיוןך הפורה. את דוגמא ומופת כיצד אפשר להתגבר על קשיים פיזיים. חיית בחשיכה אך זה לא ניכר בך, היית אדם אופטימי, אדם שלא נעצר בשום מצב ותמיד זרמת והלכת הלאה, הסתפקת במועט שיש לך, וזו הייתה גדולתך. הפגישות שלנו היו בדרך כלל בחדר המחשב. שם פטפטנו, את קראת לי שירים מתוך הזיכרון המופלג שהיה לך, או מתוך דף של המחברת המיוחדת שלך, ואני הדפסתי. אלה היו שעות איכות בלתי נשכחות, שעות שאף פעם לא הספיקו לנו ותמיד חיכינו לעוד. השעות האלה לא תחזורנה לעולם. כמה חבל!!!

ב-16 באוגוסט 1949 עלינו להתיישבות בכפר בית נטיף שליד עמק האלה. לימים נקרא הקיבוץ נתיב הל"ה, על שם מחלקה של הפלמ"ח, שנהרגה במקום בדרכה לעזרת גוש עציון. במקום חיכו לנו ארבעה בתי אבן של הערבים ובאר, שהייתה מקור למים ושמשה גם מקלחת חשופה לעין השמש, וצריך היה להיזהר מעוברי אורח. מצאנו בכפר מטעי זיתים, תאנים והרבה סבס. מהר מאוד הבנו שעל כל עשר תאנים צריך לאכול חמישה סבס, כדי לאזן את הבטן. הקיבוץ היה מלווה במדריך מטעם הקיבוץ המאוחד למשך שנה. כל צעד חדש היה התרגשות כללית וסיבה למסיבה. הטרקטור הראשון, הפרה הראשונה ועוד. הגיעו הצריפים, חלקי קירות שהחברה הקימו במו ידיהם. בכל חדר שתי בנות ושני בנים. יש עששית, הזורה אור רך בחדר. השגנו ארגזי תפוזים, ואמי תפרה וילון לחלון ולארגזים. הכול מקבל צורה של בית. חשבתי שהכול מושלם. בשש בבוקר הפעמון מצלצל והיום מתחיל. יש כבר גן ירק, רפת, לול וזיתיה. עבדנו הרבה בייעור. פיזרנו

גרעיני חיטה מורעלים נגד נברנים, שחיבלו בשתילי החורש הצעיר. שמונה שעות ביום הלוך ושוב בין השורות. בחברותא זה היה נחמד, בייחוד משום שידענו שהקרן הקיימת משלמת ביד רחבה. גם הבנות משתתפות בשמירה. לילה שלם לבד על גג אחד הבתים, עם רובה לא ידידותי. התפללתי שיהיה שקט, וגם שהעצים לא ירשרשו.

בלילות שבת ארוחה חגיגית על מפות לבנות. ריקודי עם וטנגו, חריגה מודרנית מהדפוס הקיבוצי, לצלילי מפוחית פה או אקורדיון. במוצאי שבת אסיפה כללית, ויכוחים על זוטות. ויכוחים הנותנים חומר לשיחות כל השבוע. נדמה שהכול נהדר.

בתום שנה, המדריך מטעם הקיבוץ המאוחד עזב. אנחנו כבר גדולים, עצמאיים לקבל החלטות הרות גורל של הקיבוץ. לא היו זוגות. לאור המצב החברתי, המדריך קנה לנו מתנה: את הספר "חיי המין של האדם". לאט לאט מתחילה עזיבה. אחרי שנה וחודשים ספורים עזבתי, ושבתי לבית הוריי בתל אביב. כיום יש בקיבוץ רק זוג אחד מהמייסדים, אך הקיבוץ קיים והיער שנטעתי עדיין צומח. נדמה לי שזכיתי לחיות בתקופה מכוננת ומעניינת, שהעניקה לי זיכרונות של זהב.

מסיבת פורים בימי קורונה "פסגת חן" מרס 2021

אולי

מספרים שהאופק בהיר,
פתחתי חלון והבוקר מאיר.
מספרים שהעולם יחיד,
ובסופו של יום השמש לא תלך.
שהמחר יקוץ, ילבש ירוק,
פריחה תעלה בנחוח מתוק.
ספקות נקרעים לגזרים,
תכלת עוטפת את הטוב בשירים.
נוגה רך, מלאכים בשבילים,
שדות מתכפסים בטללים.
לבי התמים מאמין,
מתחזק מול שמים כחולים.

משולחן הקהילה

בתשבע וייס, מנהלת הקהילה

חברים יקרים,

חג הפסח חג החירות בפתח. השנה משמעות זו של החג מתחדדת. השנה האחרונה היתה לא פשוטה, כשמגפת הקורונה סוגרת אותנו ומצמצמת את עולמינו. כעת, עם החלת החיסונים כשלישראל מקום כבוד עולמי בשיעור המתחסנים, אנו תקווה להתחלה של יציאה לחירות. חירות הנפש והגוף. פעילות הקהילה מתחילה לחזור למתכונת של מפגשים בינאישיים, בהתאם להנחיות. תמצאו בעמודים הבאים הצעות להצטרף לטיול. סיור וחוג חדש ומיוחד. כחלק מהיציאה האישית לחירות, נראה בזמן כתיבת שורות אלה שהשנה נוכל לחגוג את ליל הסדר יחדיו עם המשפחה! אכן, שמחה גדולה. הקורונה השפיעה ומשפיעה על כולנו גם בתחום הכלכלי. עסקים רבים נפגעו כלכלית. מצד שני, גם לאזרחים יש הוצאות שלא היו קודם לכן. למשל, נוסעים יותר במוניות, מזמינים משלוחים בתשלום. נוכח מציאות זו בנינו את המיזם **קהילה בעסקים**. מטרתו להיטיב עם כלל החברים בארגון בכלל ועם חברנו בעלי העסקים בפרט. המיזם החל כמידעון המציע לחברינו הנחות בעסקים של חברים בארגון. המידע וההנחות הועברו דרך הדואר האלקטרוני. כעת, אנו מרחיבים את המיזם, כוללים בו גם עסקים של מי שאינו חבר בארגון ומעלים אותו לדפוס. **המידעון מופיע בעמודים 4-6, לשימושכם.**

מאחלת חג פסח שמח !

חוג חדש במרכז הקהילתי

חוג שנתני
פניחוח fe אמות
אני קדי

1 **חג העתיקה: העולם הקלאסי**

2 **תקופת ימי הביניים**

3 **רנסנס. באיז. רוקוקו**

4 **אימפרסיוניזם. אמנות מודרנית**

ימי ראשון, 08.30-09.30
פתיחה: 02.05.21, שיעור ניסיון ללא התחייבות
במרכז הקהילתי פסגות כרמל
שד' מוריה 55, חיפה

האמנות החזותית מעצבת ומעוצבת ע"י האדם משחר ההיסטוריה-עפ"י זמן ומקום מחייתו. היא משקפת את התפתחות התרבות וההיסטוריה של תולדות האנושות, לאורך ארבע התקופות המרכזיות בה.

בחוג נלמד להכיר את הרקע האיקונוגרפי, היסטורי, סוציולוגי, פסיכולוגי, פילוסופי, ארכיאולוגי- של היצירה האמנותית. ההרצאות תתייחסנה גם ללוח כרונולוגי של חגי ישראל וחגים ואירועים בעולם. עלות לחודש: 100 ₪ לחבר ארגון, 110 ₪ למי שאינו חבר ארגון

פרטים נוספים והרשמה במרכז הקהילתי, טל: 04-8258989
פתיחה בתנאי מינימום משתתפים/ מספר המשתתפים מוגבל / המרכז פועל לפי הנחיות משרד הבריאות

בואו לסייר בשכונת הדר, בין העבר להווה לעתיד

ביום שלישי, 20.4.2021 בשעה 10.00

מה בין עיר העתיד שחזזה הרצל בספרו לחיפה היום?
כיצד חיות יחד בשכונת הדר אוכלוסיות רבות ומגוונות?
מה למשחק טאקי ולשכונת הדר?
למה פסקה התנועה ברחוב ירושלים בין שתיים לארבע בצהריים?
איזה משורר מפורסם אכל במטבח הפועלים?
איך נראה קיבוץ בתוך עיר?

שאלות אלו ועוד יקבלו מענה בסיור. בהדרכת: חברי וחברות קיבוץ המחנכים העירוני של דרור ישראל.

הסיור כרוך בהליכה בירידה, כולל ירידה במדרגות. הסיור אינו מעגלי ולכן מומלץ להגיע בתחבורה ציבורית.

- נקודת המפגש המדויקת בהדר תימסר לנרשמים
- סיום הסיור בשוק תלפיות

משך הסיור כשעתיים.

עלות למשתתף 15 ₪.

לפרטים והרשמה נא לפנות לענת, מזכירת הקהילה: 04-8258989

טיול לקיסריה- יום שלישי 04.05

בהדרכת: אורי קלמן

07.45 - יציאה מצומת מוצרט, תחנת האוטובוס לכיוון חיפה.

08.10 - איסוף מבית הורים "פסגת חן", רח' בת חן 40, חיפה

08.25 - איסוף מצומת חורב, תחנת האוטובוס ליד בני ברית.

בתוכנית:

• **גן לאומי קיסריה.** עיר הנמל העתיקה שהקים המלך הורדוס לפני אלפיים שנה, ומילאה תפקיד מפתח בארץ בתקופת הרומאים, הביזנטים והצלבנים. נחזה במיצג 'חוויית קיסריה' – חוויה קולנועית דרכה נכיר מקרוב את התקופות השונות בתולדות העיר והתרבויות ששלטו בה. נסייר בתיאטרון הרומי, נראה את נמל המזחים הראשון מסוגו בים התיכון שבנה הורדוס. נצפה בהיפודרום ונבקר באמת המים המפוארת השורדת 2000 שנה.

• **פסיפס הציפורים** - רצפת פסיפס מפוארת מהתקופה הביזנטית, נשמע את סיפורה.

13.30 חזרה משוערת לחיפה

עלות הטיול: 65 ₪ לחברי ארגון, 80 ₪ למי שאינו חבר ארגון

המחיר כולל: הדרכה צמודה, הסעה, כניסה לאתרים. הטיול מתקיים לפי תנאי התו הסגול. ההשתתפות למחזיקי תעודת חיסון (דרכון ירוק). יש להצטייד במסכה, תעודת חיסון, נעליים נוחות, כובע, מים וארוחה קלה. יתכנו שינויים בהתאם להנחיות.

הרשמה על בסיס מקום פנוי, במשרדי הקהילה (במרכז הקהילתי), שד' מוריה 55, חיפה

טלפון: 04-8258989, ענת- מזכירות הקהילה

גליון מס' 2 - שנה 38 - מרץ/אפר' 2021 - תשפ"א

קהילתון

בעבר "היים אקספרס"

תמיד ביחד

פסגות כרמל - הרשת המובילה לדיור מוגן בחיפה והצפון!

100% מחוסנים

לפרטים נוספים התקשרו:

***8270**

רח' מאפו 8, חיפה | beit-horim.org

פסגת
התשבי

פסגת
אחוזה

פסגת
חן

פסגת
ביאליק

פסגת
מאפו

חדש!
**דיור מוגן
בהתאמה
אישית!**
מגוון מסלולי תשלום
בהתאמה אישית

פסגות כרמל

הוקמה ב-1939
וכוללת 5 בתי
הורים ודיור מוגן

המעניקים חום, יחס, תמיכה וביטחון
לאוכלוסיית הגיל השלישי ולמשפחתם.
פסגות כרמל זה קודם כל מסורת ארוכת
שנים של הסטנדרטים הגבוהים ביותר.
היות ואנחנו רשת מובילה ויציבה, אנחנו
יכולים להרשות לעצמנו לקבל את התשלום
בדרכים שונות, בהתאם ליכולות ולצרכים
של כל דייר ומשפחה:
**תשלום ללא פיקדון, ללא צורך במכירה
של הבית, תשלום חודשי, דמי פיקדון
מותאמים לכל דייר- הדייר ומשפחתו
רק צריכים לבחור!**

הסטנדרטים הגבוהים ביותר
של שירות לתושב ולמשפחתו באים לידי
ביטוי גם במתקנים ובתוכניות שלנו:
• דלפק קבלה מאויש 24 שעות ביממה
• פיקוח ובקרה
• שירותי עו"ס
• אחזקת המבנה והדירה
• קפיטריה
• בריכה
• חדר מחשב
• מכבסה
• 3 ארוחות ביום
• פיקוח על חלוקת תרופות
ועוד...